

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK ZA MEĐUNARODNE ODNOSI I DIPLOMATIJU

**POLITIČKE PRETPOSTAVKE REFORME TERITORIJALNE
ORGANIZACIJE LOKALNE SAMOUPRAVE U GRADU
SARAJEVU**

- magistarski rad -

Kandidat:
Nermin Porobić
Broj indeksa: 271/2-PIR

Mentor
Prof. dr. Elmir Sadiković

Sarajevo, april 2023.

2023.

Nermin Porobić

Političke pretpostavke reforme teritorijalne organizacije lokalne
samouprave u gradu Sarajevu

**FAKULTET
POLITIČKIH
NAUKA**
UNIVERZITET U SARAJEVU
MCMXLIX

ODSJEK ZA MEĐUNARODNE ODNOSI I DIPLOMATIJU

**POLITIČKE PRETPOSTAVKE REFORME TERITORIJALNE
ORGANIZACIJE LOKALNE SAMOUPRAVE U GRADU
SARAJEVU**

- magistarski rad -

Kandidat:
Nermin Porobić
Broj indeksa: 271/2-PIR

Mentor:
Prof. dr. Elmir Sadiković

Sarajevo, april 2023.

Sadržaj

1. UVOD	6
2. METODOLOŠKI OKVIR RADA.....	8
2.1. Problem istraživanja	8
2.2. Predmet istraživanja	8
2.3. Ciljevi istraživanja.....	8
2.4. Sistem hipoteza	9
2.4.1. Osnovna hipoteza	9
2.4.2. Posebne – pojedinačne hipoteze.....	9
2.5. Metode istraživanja	9
2.6. Vremensko i prostorno određenje istraživanja	10
3. LOKALNA SAMOUPRAVA	11
3.1. Pojam lokalne samouprave.....	11
3.2. Oblici i sistemi lokalne samouprave	14
3.3. Principi i tipovi lokalne samouprave.....	16
3.4. Razvoj lokalne samouprave	18
3.5. Osnovne karakteristike lokalne samouprave.....	19
3.6. Teorije o pravnoj prirodi lokalne samouprave	20
3.7. Evaluacija funkcionisanja lokalnih zajednica u „Informatičkom dobu“	21
3.8. Revitalizacija lokalne demokratije – novi oblici političke participacije	23
4. DRUŠTVENO HISTORIJSKI RAZVOJ I POLITIČKE PRETPOSTAVKE TERITORIJALNE ORGANIZACIJE LOKALNE SAMOUPRAVE U GRADU SARAJEVO	28
4.1. Historijski razvoj lokalne samouprave u gradu Sarajevu.....	28
4.2. Sarajevo u vrijeme Otomanske uprave.....	31
4.3. Sarajevo u vrijeme Austrougarske uprave.....	32
4.4. Sarajevo u periodu 1945. – 1990. godine.....	35
4.5. Ustavni položaj grada Sarajeva u postdejtonskom periodu.....	37
4.6. Pokušaj promjene pravnog statusa grada Sarajevo 2017. godine	38
4.7. Političke pretpostavke terit. organizacije lokalne samouprave u gradu Sarajevo	41
5. ANALIZA REZULTATA EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA.....	45
5.1. Opis istraživanja	45
5.2. Rezultati istraživanja	49

6. ZAKLJUČAK.....	66
7. LITERATURA	69
POPIS TABELA.....	72
POPIS GRAFIKONA.....	73
PRILOG – ANKETNI UPITNIK	74

1. UVOD

Ustavno uređenje Bosne i Hercegovine (BiH) regulisano je Ustavom iz 1995. kao Aneksom IV Općeg okvirnog mirovnog ugovora za BiH, koji je zaključen u Dejtonu, SAD. Komplikovana, asimetrična i višestepena struktura države usloвила je i nefunkcionalnu strukturu lokalne samouprave. Za razumijevanje stanja lokalne samouprave u BiH potrebno je imati u vidu da je ona složena država, izrazito složene organizacione i funkcionalne strukture u kojoj postoje dva entiteta sa visokim stepenom samostalnosti i nadležnosti u vršenju funkcija državne vlasti. Centralni organi državne vlasti BiH imaju vrlo ograničen obim funkcija i nadležnosti.

Prema Dejtonskom ustavu, država BiH nastavlja pravno postojanje umjesto Republike Bosne i Hercegovine, i to sa unutrašnjom strukturom modifikovanom kako je u Dejtonskom ustavu određeno i u postojećim međunarodno priznatim granicama. BiH je složena država, koja se kao takva sastoji od dva ravnopravna entiteta: Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske, ali asimetrično uređena, te Distrikta Brčko.

Svijest o lokalnoj samoupravi u Bosni i Hercegovini dosta je izražena od 1994. godine, kada je Bosna i Hercegovina ratifikovala Evropsku povelju o lokalnoj samoupravi. Lokalna samouprava danas je vrlo zapažena tema, s obzirom da ima sve veći značaj kako za Bosnu i Hercegovinu, tako i za širu regiju, Evropsku uniju i svijet u cjelini.

Pred Bosnom i Hercegovinom je proces ustavnih reformi koje bi, između ostalog, trebale na adekvatan način urediti oblast lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini kao ustavne kategorije. Značaj lokalne samouprave još će više doći do izražaja ulaskom Bosne i Hercegovine u Evropsku uniju, u kojoj lokalna i regionalna samouprava imaju važnu ulogu.

Krajem 2004. godine jedan bosanskohercegovački entitet, Republika Srpska, donio je Zakon o lokalnoj samoupravi Republike Srpske, a 2006. godine entitet Federacija Bosne i Hercegovine usvojio je Zakon o načelima lokalne samouprave. Amandmanom I na Ustav Bosne i Hercegovine Brčko Distrikt je definisan kao posebna i zasebna jedinica lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini. Statuti gradova Sarajevo, Mostar i Banja Luka mijenjani su i dopunjavani u skladu s navedenim entitetskim zakonima, odnosno odlukama Visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu.

S druge strane, grad predstavlja jedinicu lokalne saouprave definisan kao urbanistički i infrastrukturno utemeljen sistem elemenata koji su međusobno povezani svakodnevnim potrebama stanovništva. Osim Ustavom, gradovi se osnivaju i saveznim zakonima na temelju sporazuma o udruživanju dvije ili više općina ili na temelju odluke općinskog vijeća općine koja ispunjava uvjete iz stavka 1. ovoga članka, pod uvjetom da općina ima najmanje 30.000 stanovnika, odnosno najmanje 10.000 stanovnika koji žive u njenom urbanom središtu kao jedinstvenom urbanom području.

Kada je u pitanju grad Sarajevo i sama teritorijalna reorganizacija lokalne samouprave, možemo istaći da se prilikom same reorganizacije upravno-teritorijalne podjele, u ovome tekstu zalažemo se za ciljeve koji lokalnu samoupravu vide kao značajnog aktera u ostvarenju sektorskih javnih politika, sa snažnijom autonomijom, odnosno većom samostalnošću i širim izvornim djelokrugom, što jača decentralizaciju odnosno devoluciju ili, drugim riječima, političku decentralizaciju.

2. METODOLOŠKI OKVIR RADA

2.1. Problem istraživanja

Ovaj magistarski rad se odnosi na fenomen teritorijalne organizacije lokalne samouprave Kantona Sarajevo. Ista je dosta izražena tokom 1994. godine, kada je BiH ratifikovala Evropsku povelju o lokalnoj samoupravi. Lokalna samouprava danas je vrlo zapažena tema, s obzirom da ima sve veći značaj kako za Bosnu i Hercegovinu, tako i za širu regiju, Evropsku uniju i svijet u cjelini.

2.2. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja ovog završnog rada predstavlja političke pretpostavke teritorijalne (re)organizacije lokalne samouprave u Gradu Sarajevu.

Upravo, lokalna samouprava politička je institucija čija je uloga omogućiti građanima sudjelovanje u upravljanju lokalnim poslovima, posebno u odlučivanju o lokalnim pitanjima, te sredstvo političke kontrole lokalnih vlasti. Stoga je kod razmatranja načina upravno-teritorijalne organizacije potrebno uvažiti razinu demokratičnosti u lokalnom upravljanju. U tom smislu teritorij lokalne jedinice treba biti takav da građani mogu participirati u donošenju odluka na lokalnoj razini, odnosno da im se omogućava lakši neposredniji utjecaj na određeni krug lokalnih pitanja, i to posebno onih od specifičnog interesa za lokalnu zajednicu.

2.3. Ciljevi istraživanja

Grad Sarajevo i dalje ima suženu teritorijalnu organizaciju na dijelu svog urbanog prostora, zapravo obuhvata četiri opštine: Stari Grad, Centar, Novo Sarajevo i Novi Grad. Uz to, nadležnosti u oblasti urbanog razvoja i upravljanja komunalnim djelatnostima samo su djelomično prenesene na grad Sarajevo. Zbog redukcije ustavno - zakonskog položaja grada Sarajeva, date u Ustavu Kantona Sarajevo, grad Sarajevo nema ni pretpostavke ni mogućnosti da uspostavi svoju gradsku samoupravnu nadležnost i teritorijalnu organizaciju u skladu sa Evropskom poveljom o lokalnoj samoupravi. Posmatrano u historijskom kontekstu, razvoj lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini i gradu Sarajevu pretpostavlja bitnu promjenu ustavnog, zakonskog i statutarnog položaja grada Sarajeva u poziciji jedinice gradske lokalne samouprave

Neki od ciljevi istraživanja su:

- Predstaviti pojam lokalne samouprave, te osnovne karakteristike iste.
- Predstaviti osnovne oblike i sisteme lokalne samouprave, kao i principe i tipove.
- Predstaviti društveno historijskih razvoj i političke pretpostavke organizacije lokalne samouprave u gradu Sarajevo.

2.4. Sistem hipoteza

2.4.1. Osnovna hipoteza

Osnova hipoteza:

- H0: Postojeći teritorijalno – organizacijski sistem lokalne samouprave u Gradu Sarajevu negativno utiče na efikasno kreiranje razvojnih politika i ostvarivanje uloge glavnog grada u nacionalnom sistemu lokalne samouprave.

2.4.2. Posebne – pojedinačne hipoteze

Posebne – pojedinačne hipoteze u magistarskom radu su:

- H1: Uređenjem novog organizacionog dizajna može se povećati finansijski i ekonomski potencijal lokalne samouprave u gradu Sarajevu.
- H2: Provođenje reforme teritorijalno – političke organizacije grada Sarajeva jedno je od temeljnih pitanja u provođenju strukturnih reformi.

2.5. Metode istraživanja

U radu će se koristiti prikupljeni i analizirani sekundarni izvori podataka koji su dostupni naučnoj i stručnoj literaturi (knjige, članci, empirijske studije, internet, itd.), vezanoj za lokalnu samoupravu, regionalnu politiku, menadžment itd.

Ciljna populacija tokom istraživanja će biti uposlenici javnih institucija. Tokom istraživanja će se koristiti metoda prigodnog uzorka. Planirani uzorak je najmanje 100 ispitanika koji će u potpunosti kompletirati upitnik.

Za potrebe prikupljanja primarnih podataka, obaviti će se anketiranje ispitanika uz primjenu struktuiranog upitnika, uz upotrebu standardiziranih (validnih i pouzdanih) skala.

U postupku provjere postavljenih hipoteza i teoretskom dijelu rada primijenit će se sljedeće metode:

- ✓ **Statistička metoda**, (Analiza pouzdanosti, Pearsonova korelacija i regresiona analiza, uz ostale statističke metode). Prikupljeni podaci su obrađeni u statističkom programu **SPSS**.
- ✓ **Metoda deskripcije**, prilikom definisanja pojmova i činjenica vezanih za problematiku istraživanja.
- ✓ **Metoda analize i sinteze**, kroz izvođenje i identifikaciju relevantnih varijabli.
- ✓ **Metoda dokazivanja**, prilikom utvrđivanja signifikantnosti postavljenih hipoteza.
- ✓ **Komparativna metoda**, prilikom upoređivanja razlika rezultata istraživanja u stavovima između različitih subuzoraka.

2.6. Vremensko i prostorno određenje istraživanja

Vrijeme istraživanja za realizaciju ovog magistarskog rada je 2 mjeseca, a pri istraživanju će se koristiti sljedeći vremenski plan:

- Prikupljanje podataka za izradu završnog rada (01. septembar – 30. septembar 2022. godine),
- Analiza dobijenih podataka (01. oktobar – 31. oktobar 2022. godine).

3. LOKALNA SAMOUPRAVA

3.1. Pojam lokalne samouprave

Lokalna samouprava predstavlja jednu od najvažnijih institucija civilnog društva. Većina demokracija u svijetu ima razvijen sistem lokalne samouprave na koju su delegirane brojne državne funkcije.¹

Drugim riječim, lokalna ili općinska samouprava predstavlja sistem upravljanja lokalnim poslovima koji ostvaruju posebno izabrana tijela koja neposredno predstavljaju stanovništvo određene administrativno - teritorijalne jedinice zemlje.

Europska povelja o lokalnoj samoupravi koju je usvojilo Vijeće Europe 15. oktobra 1985. daje opću definiciju lokalne samouprave koja je postala univerzalna i prihvaćena u svim demokratskim državama. Pod Poveljom o lokalnoj upravi podrazumijeva se pravo i sposobnost lokalnih vlasti, u granicama zakona, da regulišu i upravljaju znatnim dijelom javnih poslova pod vlastitom odgovornošću i u interesu lokalnog stanovništva.²

Mjesne zajednice predstavljaju jedan od temeljnih elemenata svakog demokratskog uređenja, a pravo građana na sudjelovanje u upravljanju javnim poslovima sastavni je dio demokratskih načela većine modernih država.

Koncept lokalne samouprave pretpostavlja da se sudjelovanje građana u upravljanju javnim poslovima može najdirektnije provoditi na lokalnoj razini. Jasno je da postojanje mjesnih zajednica sa stvarnim ovlastima omogućava kontrolu koja bi bila najefikasnija i najpribližnija potrebama stanovništva.

U većini savremenih država lokalnu upravu provode posebna tijela lokalne samouprave (vijeća ili skupštine) slobodno izabrana → tajnim glasovanjem na temelju direktnosti i jednakosti → općeg biračkog prava, ali mogu postojati i lokalne vlasti imenovane direktno od centralne vlasti.

¹<https://rm.coe.int/european-charter-for-local-self-government-english-version-pdf-a6-59-p/16807198a3>, preuzeto, 09.10.2022.

² https://mgimo.ru/upload/iblock/e67/MPECCOL_Local%20Government.pdf, preuzeto, 10.10.2022.

Lokalna vlast je praktički jedino središte moći izvan nacionalnog parlamenta (zakonodavna tijela) s legitimitetom utemeljenim na izborima i nacionalnoj volji. Ta neovisnost, međutim, ima drugačiju prirodu od autonomije, jer lokalna predstavnička tijela nemaju vlastite zakonodavne ovlasti i djeluju na temelju i u okviru zakona koje su utvrdila najviša predstavnička tijela.

U praksi je stepen stvarne neovisnosti lokalnih vlasti ograničen. Uostalom, davanje određenih ovlasti često je samo rezultat razdvajanja ovlasti između centra i administrativno-teritorijalnih jedinica unutar jedinstvenog državnog mehanizma.

Lokalne vlasti nemaju nadležnost utvrđivati svoju nadležnost (odnosno utvrđivati opseg ovlasti) koju određuju viša državna tijela i sudovi.

I. Doktrina prirodnog prava

U pravnoj doktrini mogu se odrediti dva temeljna pristupa prirodi lokalne uprave. Prije svega, radi se o tradicionalnom tumačenju samoupravnih lokalnih zajednica u duhu prirodnopravne doktrine (uglavnom francuskih i nekih engleskih autora. Ovaj koncept razlikuje „umjetno“ stvorene (tj. aktima centralnih vlasti) administrativno-teritorijalne jedinice (npr. kanton, distrikt) i „prirodno“ postojeće entitete, priznate samo od strane centralnih vlasti (npr. grad).

Smatra se da u upravljanju prvima trebaju prevagnuti interesi države, dok kod drugih mogu imati značajna autonomna prava i voditi se prvenstveno lokalnim interesima.

II. Državna teorija lokalne uprave

U anglosaksonskim zemljama teorija države općepriznata je lokalna samouprava koja se u velikoj mjeri temelji na sudskoj praksi o općinskim poslovima, prema kojoj su lokalne vlasti, prije svega, agenti centralne vlasti koji pružaju usluge stanovništvu u skladu s nacionalnim standardima i pod državnom kontrolom.³

³ John, Peter 2001, *Local Governance in Western Europe*, Sage, London., str. 9.

Dakle, glavna funkcija lokalne samouprave je vršenje javnih ovlasti na lokalnoj razini. Lokalne vlasti djeluju samo u onoj mjeri u kojoj centralna vlast nije u stanju samostalno upravljati svim administrativno-teritorijalnim jedinicama s čisto tehničkog gledišta.

Neki francuski autori također podržavaju ovu teoriju. Lokalne vlasti formiraju se prvenstveno radi udobnosti vlasti, jer je nemoguće upravljati državom samo iz centra, bez stvaranja lokalnih tijela. Opisujući aktualnu realnost u lokalnoj upravi u Njemačkoj, njemački istraživač Rolf Grawert ističe da što su lokalne teritorijalne jedinice više uključene u državnu politiku, to su one više prisiljene apstrahirati od lokalnih specifičnosti i slijediti jedinstvena načela državne politike.

Kako su lokalne vlasti povezane s poreznim i finansijskim sistemom države (→ porezi → javne finansije), više su dio cjeline nego samostalne teritorijalne jedinice, a mogućnost da se nešto učini na općinskoj razini više ovisi od opće situacije u zemlji nego zbog specifičnih lokalnih prilika. To objašnjava zašto se u mnogim savremenim radovima o lokalnoj upravi (posebno engleskih pisaca, poput Wilsona, Jacksona, Banfielda) tumačenje lokalne uprave u duhu doktrine prirodnog prava zamjenjuje tezom da lokalna uprava proizilazi iz javnih vlasti.⁴

III. Lokalna uprava VS lokalna samouprava

Kako bi se adekvatno procijenila uloga lokalne uprave u državnom mehanizmu potrebno je razumjeti odnos između pojmova „lokalna uprava“ i „lokalna samouprava“. Obično se u literaturi lokalna uprava (koja se naziva i „lokalna kontrola“) definiše kao tijelo imenovano iz središta i koje predstavlja državnu upravu.

Lokalnu samoupravu uspostavljaju lokalna predstavnička tijela koja neposredno bira lokalno stanovništvo. Važno je ne brkati lokalnu upravu s lokalnom samoupravom i posmatrati ih u omjeru dijelova i cjeline, budući da je lokalno upravljanje složen i fleksibilan mehanizam te može uključivati i javnu upravu i lokalna predstavnička tijela.⁵

⁴ John, Peter 2001, *Local Governance in Western Europe*, Sage, London., str. 12.

⁵ Marcou, Gerard, Verbelyi, Imre 1993, *New Trends in Local Government in Western and Eastern Europe*, Institut International des Sciences Administratives, Brussels., str. 40.

Na primjer, u Ujedinjenom Kraljevstvu i drugim anglosaksonskim zemljama nema predstavnika središta u administrativno - teritorijalnim jedinicama. Ispada da lokalne kontrole kao takve nema, iako se taj termin koristi u zakonu i u radovima pojedinih istraživača.

IV. Javna teorija lokalne samouprave

U ustavima mnogih zemalja može se pratiti drugačiji pristup koji se temelji na razlici između državne vlasti i lokalne samouprave, tj. lokalna vlast se uzima izvan državnog mehanizma. U Rusiji ovaj pristup ima svoje korijene u takozvanoj „javnoj“ teoriji samouprave (popularnoj 1860-ih) koja je suprotstavljala interese društva interesima države, braneći pravo lokalnih institucija da budu angažovane kod u javnim poslovima.⁶

V. Koncept „općinske vlasti izvan politike“

Što se tiče uloge lokalnih vlasti, demokratske države obično primjenjuju doktrinu „općinske vlasti izvan politike“. To znači da lokalne vlasti ne smiju odlučivati o političkim pitanjima koja zadiru u interese cijele države pa zbog toga ne mogu imati isključivo lokalni značaj. No, to ne znači da lokalna vlast nije podložna političkom utjecaju, što je nemoguće jer se lokalna tijela biraju na regionalnim listama političkih stranaka.

3.2. Oblici i sistemi lokalne samouprave

S obzirom na kriterij učešća građana u lokalnoj samoupravi, u osnovi postoje dva oblika lokalne samouprave:

- neposredno učešće građana u upravljanju lokalnom zajednicom (neposredna lokalna samouprava),
- posredno učešće građana u obavljanju poslova lokalne samouprave preko svojih izabраниh predstavnika (posredna lokalna samouprava).⁷

Postoje različite klasifikacije lokalne samouprave tako da možemo razlikovati tri osnovna sistema zasnovana na:

⁶ Marcou, Gerard, Verbelyi, Imre 1993, *New Trends in Local Government in Western and Eastern Europe*, Institut International des Sciences Administratives, Brussels., str. 42.

⁷ Miličević, Neđo 2001, *Lokalna i regionalna samouprava u BiH*, Centar za promociju civilnog društva, Sarajevo., str. 17.

- neposrednom upravljanju od strane građana,
- isključivom predstavničkom sistemu i principu kabinetske vladavine, odnosno podjele vlasti,
- predstavničkom sistemu i principu komitetske ili kolegijalne vladavine, ili na principu skupštinske vladavine.⁸

Osnovna lokalna zajednica u kojoj se ostvaruje lokalna samouprava je općina, i ona se javlja kao osnovna jedinica ovog načina obavljanja javnih poslova. Često se pravi pogrešna komparacija između pojmova „lokalna samouprava” i „lokalna zajednica”. Da bi se pravilno shvatio pojam „lokalne samouprave”, a na osnovu njega razumjela njena pravna priroda, potrebno je prije svega povući i uočiti razliku između pojma „lokalne samouprave” i pojma „lokalne zajednice.”⁹

Pojam „lokalna samouprava” znači nešto konkretnije od pojma „lokalna zajednica”. Postoji više definicija pojma „lokalna zajednica”, ali u suštini, lokalna zajednica podrazumijeva međusobni odnos elemenata prostora/teritorije, ljudi, potreba i djelatnosti pa jednostavno možemo reći da lokalna zajednica predstavlja društveni sistem.¹⁰

Zapravo, lokalna zajednica je oblik neposredne međusobne povezanosti ljudi na osnovu prostorne bliskosti. Osnovno vezivo lokalne zajednice je:

- pripadnost pojedinca grupi,
- vlasništvu,
- zajedničkom ostvarivanju interesa,
- rješavanju konflikta i dr.

Ona nastaje radi održavanja običaja, tradicije i vrijednosti, osiguranja reda i sigurnosti, zastupanja općih interesa i sl. Bitni konstitutivni elementi instituta lokalne samouprave su sljedeći elementi samoupravnosti:

⁸ Đorđević, Jovan 1957, Osnovni tipovi lokalne samouprave, Nova administracija, Beograd., str. 23.

⁹ Miličević, Neđo 2001, Lokalna i regionalna samouprava u BiH, Centar za promociju civilnog društva, Sarajevo., str. 18.

¹⁰ Alić, Hanka 2004, Lokalna samouprava u Bosni i Hercegovini., Univerzitet u Sarajevu, Sarajevo., str. 7.

- da su teritorijalno određene i međusobno razgraničene lokalne zajednice osnovane kao subjekti lokalne samouprave, npr. kao općine (teritorijalni element),
- da je ovim zajednicama priznato radno područje zadatka koji izražavaju interese njihovih stanovnika (funkcionalni element),
- da ove zadatke obavljaju članovi zajednice vlastitom odgovornošću i to neposredno ili putem izabраниh organa (organizacioni element),
- da zajednica ima vlastita materijalna i finansijska sredstva za obavljanje svojih zadataka (materijalno-finansijski element),
- da zajednica ima karakter pravnog lica (pravni element samoupravnosti).¹¹

3.3. Principi i tipovi lokalne samouprave

Principi ili načela lokalne samouprave sadržani su u iskustvima raznih evropskih sistema lokalne samouprave, a dobrim dijelom su ugrađeni i u Evropsku povelju o lokalnoj samoupravi. Principi lokalne samouprave bila su predmet teorije, ali sve više postaju i predmet prakse. Principi lokalne samouprave su:

- **Princip centralizacije i decentralizacije.** Kod ovog principa treba polaziti od poslova lokalnog i višeg nivoa. Centralizacija i decentralizacija može se označiti kao stanje u odnosima između viših i nižih nivoa u određenoj organizaciji. Po kriteriju lokacije, centralizacija i decentralizacija razvrstava državne organe čija se mjesna nadležnost proteže na cijelu državnu teritoriju (centralni organi) i na organe čija je mjesna nadležnost ograničena na dio državne teritorije (necentralni, regionalni i lokalni organi).¹²
- **Princip višestepenosti.** Kod ovog principa radi se o većem broju tipova ili oblika lokalnih jedinica u različitim pravnim sistemima, npr. u našem pravnom sistemu to su općina, grad, kanton. Ovdje se najčešće radi o dvostepenosti, ali često i trostepenosti jedinica lokalne samouprave.
- **Princip odnosa lokalne samouprave i organa višeg stepena.** Ovaj princip počiva na jasno utvrđenim granicama između prava lokalnih organa da odlučuju i obavljaju poslove iz svoga djelokruga, kao i pravo viših organa da vrše nadzor zakonitosti.

¹¹ Miličević, Nedo 2001, Lokalna i regionalna samouprava u BiH, Centar za promociju civilnog društva, Sarajevo., str. 20.

¹² Dedić, Sead 1998, Lokalna samouprava u Federaciji BiH, Univerziteta u Sarajevu, Studentska štampa, Sarajevo., str. 14.

- **Princip finansiranja lokalne samouprave.** Ovaj princip jedan je od bitnih principa lokalne samouprave. Finansijska nezavisnost jedan je od bitnih elemenata samoupravnosti. Obično su potrebe za finansijskim sredstvima lokalnih zajednica sve veće, a ovlaštenja za propisivanje javnih prihoda sve manja. Osim navedenih principa lokalne samouprave, značajan je i princip supsidijarnosti po kojem bi lokalne zajednice uvijek trebale djelovati prve. Organiziranije, više zajednice imaju se pravo uključiti samo onda kada lokalna zajednica nije u mogućnosti da ispuni svoje odgovornosti.¹³

S druge strane, u teoriji i praksi većinom preovladavaju tri tipa jedinica lokalne samouprave i to:¹⁴

- **Jednostepena lokalna samouprava.** Jednostepena lokalna samouprava sastoji se od jednog tipa jedinice lokalne samouprave, a to je najčešće općina. Općina kao osnovna i nezamjenjiva jedinica lokalne samouprave postoji u svim državama.
- **Dvostepena lokalna samouprava.** Dvostepena lokalna samouprava zastupljena je u državama u kojima, pored općine, kao osnovne jedinice lokalne samouprave, postoji još jedna jedinica koja je iznad općine i povezuje se sa centralnom državnom vlašću. Pri tome, podjela nadležnosti između dvostepene lokalne samouprave predstavlja izuzetno važno pitanje. Dvostepena lokalna samouprava postoji u Njemačkoj (Gemeinde i Kreis), Italiji (comuna i provincia), Francuskoj (comune i department), Švedskoj (comun i lan), Bugarskoj (općina i okrug) i dr.
- **Trostepena lokalna samouprava.** Trostepena lokalna samouprava postoji u sistemima u kojima između općine i centralne vlasti imaju još dva stepena lokalne samouprave. Ovakav tip postoji u Velikoj Britaniji (parish, district i country), Poljskoj (gromada, powiat i wojwodstawa), Albaniji, Mađarskoj, Kini i dr.

U kontekstu tipova lokalne samouprave tvrdimo da u Bosni i Hercegovini imamo dijametralno različito uređenje jer u entitetu Federacija Bosne i Hercegovine imamo dvostepeni, pa čak i trostepeni tip, s obzirom na to da imamo općinu, grad i kanton, a u entitetu Republika Srpska imamo tipove lokalne samouprave: općina i grad, odnosno

¹³ Dedić, Sead 1998, Lokalna samouprava u Federaciji BiH, Univerziteta u Sarajevu, Studentska štampa, Sarajevo., str. 15.

¹⁴ Dmičić, Mile 2007, Lokalna samouprava u ustavnim promjenama u Bosni i Hercegovini, Srpska pravna misao, Banja Luka., str. 185.

isključivo dvostepeni tip lokalne samouprave, što predstavlja asimetrična rješenja u jednom međunarodno priznatoj državi.

U praksi najčešće susrećemo dvostepenu (općina i srez/okrug) ili trostepenu lokalnu samoupravu (općina, srez, provincija ili oblast). Sudeći po realnim potrebama stanovništva koje živi na određenom prostoru/teritoriji, a u zavisnosti od veličine državne teritorije i gustoće naseljenosti stanovništva, adekvatniji je tip dvostepene lokalne samouprave za manje države i sa manjim brojem stanovništva radi efikasnosti i ekonomičnosti (npr. općina, regija). Za veće države koje su gušće naseljene stanovništvom, na određenoj teritoriji i za države sa multietničkom strukturom, bio bi adekvatniji tip višestepene lokalne samouprave (npr. općina, grad i regija).

3.4. Razvoj lokalne samouprave

Lokalna samouprava podrazumijeva pravo i sposobnost jedinica lokalne samouprave da, u granicama zakona, uređuju i upravljaju određenim javnim poslovima iz vlastite odgovornosti i u interesu lokalnog stanovništva.

Prema Evropskoj povelji o lokalnoj samoupravi koju je usvojilo Vijeće Evrope 1985. godine, lokalna samouprava može se definisati kao pravo građana i tijela lokalne samouprave da regulišu i upravljaju, u okviru zakona, specifičnim javne poslove, na vlastitu odgovornost, u interesu lokalnog stanovništva.¹⁵

Njegova osnovna svrha je rješavanje egzistencijalnih problema i pružanje kvalitetne usluge lokalnom stanovništvu. Ključne karakteristike lokalne samouprave su:

- samostalnost i neovisnost,
- decentralizacija i demokratizacija,
- djelovanje temeljeno na volonterstvu.

Navedene karakteristike čine lokalnu samoupravu značajnom razlikom od javne uprave koju karakteriše:

¹⁵ Kuhlmann, Sabine, Wollmann, Hellmut 2019, Introduction to Comparative Public Administration, Edward Elgar Publishing, Cheltenham and Northampton., str. 14.

- hijerarhijski odnos,
- podređenost nižih višim tijelima,
- prevladavajuća centralizacija i
- prisila u poslovanju.

Evropska povelja o lokalnoj samoupravi sadrži odredbe kojima se utvrđuju načela odnosa središnjih i lokalnih tijela, kao što su:¹⁶

- načelo zakonitosti,
- načelo efikasnosti i ekspeditivnosti,
- načelo razmjernosti,
- načelo tzv. nadležnosti, te
- načelo supsidijarnosti, odnosno pravedne autonomije.

Osoblje tijela lokalne samouprave čine osobe koje stalno i stručno obavljaju poslove u tijelima, a čine ih službenici, namještenici i namještenici.

3.5. Osnovne karakteristike lokalne samouprave

Obilježja i složenost lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini proizilaze iz njene složene organizacijske i funkcionalne strukture, koju čine dva entiteta i Distrikt Brčko, opunomoćeni visokim stepenom autonomije i nadležnosti u funkcionisanju državne uprave. Lokalna samouprava nije uređena niti određena nijednom odredbom Ustava Bosne i Hercegovine, za razliku od drugih važećih ustava razvijenih zemalja, osim u pogledu teritorijalne organizacije Bosne i Hercegovine.¹⁷

U drugim zemljama lokalna samouprava se tretira kao pravo građana. Prema Ustavu Bosne i Hercegovine, lokalna samouprava je u nadležnosti entiteta. Međutim, Bosna i Hercegovina je potpisnica Evropske povelje o lokalnoj samoupravi iz 1954. godine, koja je pravno obavezujuća, iako ustavno-pravno usklađivanje s istom nije izvršeno.¹⁸

¹⁶ Byrne, Tony 2000, *Local government in Britain (7th edition)*, Penguin Books, London., str. 24.

¹⁷ Coulson, Andrew, Campbell, Adrian 2007, *Local Government in Central and Eastern Europe*, Routledge, Birmingham., str. 94.

¹⁸ Coulson, Andrew, Campbell, Adrian 2007, *Local Government in Central and Eastern Europe*, Routledge, Birmingham., str. 95.

Osnovni oblik jedinica lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini su općine ili gradovi, a ne postoje drugostepeni oblici jedinica lokalne samouprave, prisutni u poredbenim pravnim sistemima kao što su distrikti, departmani i sl. U Bosni i Hercegovini trenutno postoji 143 općine, od toga, 80 općina u Federaciji Bosne i Hercegovine i 63 općine u Republici Srpskoj, odnosno postoje dva različita i kontradiktorna sistema lokalne samouprave.

3.6. Teorije o pravnoj prirodi lokalne samouprave

Lokalna uprava je specifičan i vrlo značajan oblik organizacije vlasti, koji je kao takav prihvaćen u gotovo svim zemljama svijeta. No, treba napomenuti da svaki od ovih oblika u različitim dijelovima svijeta ima svoje karakteristike, tako da se međusobno razlikuju, a te razlike nastaju zbog mnogih faktora, kao što su, primjera radi:¹⁹

- tradicija,
- običaji,
- historijske okolnosti,
- stepen ekonomskog razvoja,
- funkcionisanje,
- organizacijska struktura,
- vrsta i broj pružaoca usluga,
- opseg odgovornosti i djelatnosti,
- normativna i finansijska samostalnost,
- veličina teritorija,
- broj stanovnika i sl.

Zbog toga, da bismo imali pravu sliku lokalne samouprave u svijetu, pokušajmo ukazati na najvažnije sličnosti i razlike između lokalne samouprave prihvaćene u pojedinim državama svijeta. Glavni pokazatelj stabilnosti je višedecenijska primjena, najvažniji pokazatelj uspješnosti pojedinih oblika lokalne samouprave je brzo i efikasno zadovoljavanje osnovnih potreba velikog broja stanovnika u lokalnoj zajednici.²⁰

¹⁹ Jovicic, Miodrag 1984, Big constitutional systems - elements for a comparative constitutional law, Modern administration, Belgrade., str. 45.

²⁰ Ridley, Nicholas 1988, The Local Right: Enabling going Providing, Centre for Policy Studies, London., str. 30.

Uprkos različitom tretmanu lokalne samouprave, kako prije, tako i danas, moramo priznati činjenicu da ovaj oblik organizacije vlasti u sve većem broju zemalja doživljava svoju rehabilitaciju i povratak na „velika vrata“, jer je nedvojbeno jedan od temeljnih stubova demokracije.

3.7. Evaluacija funkcionisanja lokalnih zajednica u „Informatičkom dobu“

U današnjem „informatičkom dobu“, lokalne zajednice su suočene sa sve većim izazovima u pogledu evaluacije njihovog funkcionisanja. Dok se mnoge stvari u životu postaju sve digitalnije, pitanje je kako se lokalne zajednice mogu prilagoditi i koristiti tehnologiju da bi poboljšale svoje performanse.

Jedan od najvećih izazova za lokalne zajednice je razvijanje strategija koje omogućavaju pristup novim tehnologijama. Kako tehnologija napreduje, ljudi se navikavaju na sve brže i lakše rješavanje problema. Zbog toga lokalne zajednice moraju osigurati da mogu pratiti korake i pružiti usluge koje su brže i efikasnije. Ovo se posebno odnosi na digitalnu pismenost i pristup internetu.

Također je važno imati adekvatne procese evaluacije u mjestima gdje ljudi žive i rade. To uključuje praćenje kvalitete usluga koje lokalne zajednice nude građanima, kao i analizu trendova u stanovništvu i njihovim potrebama. U ovoj analizi, korisno je uključiti podatke iz društvenih medija, jer oni mogu pružiti dodatne informacije o percepciji i zadovoljstvu građana.²¹

Međutim, evaluacija funkcionisanja lokalnih zajednica nije samo pitanje tehnologije i podataka. Potrebno je osigurati da su građani uključeni u proces donošenja odluka. To se može postići otvorenim forumima za raspravu, anketama i drugim načinima javnog sudjelovanja. Također je važno da se lokalne zajednice fokusiraju na stvarne potrebe i probleme svojih građana.

Osim toga, važno je osigurati da se sredstva koja se troše u lokalnim zajednicama koriste efikasno i transparentno. To uključuje praćenje izdataka i poređenje s drugim sličnim zajednicama. Ovo se također može učiniti korištenjem tehnologije, kao što su:

- aplikacije za praćenje izdataka i
- upravljanje projektima.

²¹ Pejanović, Mirko, Sadiković, Elmir 2022, Participacija građana/građanki u odlučivanju o javnim poslovima u jedinicama lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo., str. 78.

Ukratko, evaluacija funkcionisanja lokalnih zajednica u „informatičkom dobu“ predstavlja izazov koji zahtijeva inovativna rješenja i strategije. Potrebno je osigurati:

- pristup tehnologiji,
- kvalitetne procese evaluacije,
- uključivanje građana u proces donošenja odluka i
- transparentno korištenje sredstava.²²

Upravljanje i razvoj lokalnih zajednica predstavljaju izazovne zadatke koji zahtijevaju stalno prilagođavanje novim tehnologijama i informacionim alatima. Zbog toga je važno provesti evaluaciju funkcionalnosti lokalnih zajednica u informacionom dobu, kako bi se utvrdile njihove snage i slabosti u korištenju informacionih tehnologija za ostvarivanje svojih ciljeva. Evaluacija bi također trebala uključiti procjenu učinkovitosti postojećih sistema i procesa te predložiti mogućnosti za unaprjeđenje.

Korištenje informacionih tehnologija može poboljšati različite aspekte funkcionisanja lokalnih zajednica, kao što su.

- javne usluge,
- upravljanje zemljištem,
- urbanističko planiranje i
- održavanje infrastrukture.

Međutim, postoje i izazovi s kojima se susreću lokalne zajednice u korištenju informacionih tehnologija, poput:

- nedostatka pristupa,
- nedostatka znanja i
- nedostatka finansijskih sredstava.

Zbog toga je važno identificirati ove izazove i pronaći načine za njihovo prevladavanje.

Evaluacija funkcionalnosti lokalnih zajednica u informacionom dobu također može pomoći u identifikaciji najboljih praksi i primjera iz drugih zajednica. Ovo bi moglo potaknuti saradnju među lokalnim zajednicama i olakšati razmjenu znanja i iskustava. Osim toga, evaluacija bi

²² Pejanović, Mirko, Sadiković, Elmir 2022, Participacija građana/građanki u odlučivanju o javnim poslovima u jedinicama lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo., str. 80.

mogla pružiti podatke i informacije za donošenje odluka o budućim investicijama i planovima za razvoj informacione infrastrukture.

U konačnici, evaluacija funkcionalnosti lokalnih zajednica u informacionom dobu predstavlja ključni korak u poboljšanju kvalitete života građana i osiguravanju održivog razvoja lokalnih zajednica. Zbog toga bi lokalne vlasti i ostali dionici trebali aktivno sudjelovati u ovom procesu evaluacije i poduzimati potrebne korake za unaprjeđenje funkcionisanja svojih zajednica u digitalnom svijetu.

3.8. Revitalizacija lokalne demokracije – novi oblici političke participacije

Predstavnička demokracija, koja je sve manje popularna, još uvijek je glavni oblik liberalne i lokalne demokracije. Međutim, ključne institucije ove demokracije trenutno proživljavaju poteškoće na svim razinama. Osim toga, premalo se pažnje posvećuje značaju varijacija koje postoje među ovim institucijama. Iako bi se sličnost predstavničkih tijela trebala ograničiti na iste ustavne principe, postoje značajne razlike u lokalnim jedinicama koje se odnose na „strukturna, procesna i sadržajna obilježja te politički i društveni utjecaj i važnost“.²³

Lokalna predstavnička tijela su izgubila svoj ugled te su postala samo mehanička odraza nacionalne političke arene. Međutim, svi problemi lokalnih jedinica ne mogu se svesti na probleme nacionalne razine, a brojni problemi zahtijevaju odluke koje su lokalizirane u samoj zajednici. Pretjerana „parlamentarizacija“ lokalne politike otežava razlikovanje među njezinim različitim oblicima i smanjuje izlaznost na lokalne izbore.

U održavanju zdrave demokracije posebno važnu ulogu imaju političke stranke. One pomažu:

- organizovanju suprotstavljenih političkih snaga,
- potiču javnu kritiku i raspravu te
- osiguravaju uključivanje građana u proces odlučivanja.

Međutim, u vrijeme produbljivanja krize, stranke postaju sve češće mete kritičkih napada. Njihove društvene funkcije, poput izbora nosioca političkih i javnih funkcija, smanjuju se sa:

- rastom birokracije i
- razvojem novog javnog menadžmenta.

²³ Pejanović, Mirko, Sadiković, Elmir 2022, Participacija građana/građanki u odlučivanju o javnim poslovima u jedinicama lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo., str. 174.

Slabljenje posredničke uloge stranaka u demokraciji ide ruku pod ruku s optužbama da su one slabo ukorijenjene u zajednici te da stvaraju političke elite koje podupiru klijentelizam i korupciju. „Oligarhijske stranke postale su strojevi za iskristaliziranje lokalnog kao privatnog posjeda, a njihova je predstavnička funkcija izbljedjela... veća važnost ima stranačka disciplina nego argumentirana rasprava“. Zbog toga nije iznenađujuće da je izlaznost na lokalne izbore niža nego na nacionalne izbore.²⁴

S druge strane, problematično je ignorisati činjenicu da političko ponašanje birača na lokalnim izborima nije isključivo ovisno o stranačkoj identifikaciji, već je uvjetovano:

- problemskom orijentacijom i
- preferencijama kandidata.

Osim toga, personalizacija lokalne vlasti i prezidencijalizacija podnacionalnih izbora postaju sve uobičajeniji trendovi. To dovodi do rastućeg nepovjerenja u političke stranke i povećane potražnje za neposrednim izborom načelnika i nestranačkim kandidatima.

Stranke, koje bi trebale biti ključne za održavanje zdrave demokracije, gube na značaju zbog smanjene funkcije izbora nosioca političkih i javnih funkcija. Osim toga, rastuća kriza birokracije i bujanje novog javnog menadžmenta dovode do smanjenja društvenih funkcija stranaka. To ih čini metom sve češćih kritika, a njihova predstavnička funkcija postupno nestaje. Stranačka stega postaje važnija od argumentirane rasprave, a oligarhijske stranke postaju mehanizmi za iskristaliziranje lokalnih elita koje grade klijentelizam i korupciju. Sve to dodatno umanjuje izlaznost na lokalne izbore.

Lokalna predstavnička tijela su se pretvorila u neslavni odraz nacionalne arene odlučivanja. Ona bi trebala biti različita u lokalnim i nacionalnim jedinicama, ali to se ne događa zbog pedanterije parlamentarizacije lokalne politike. To otežava razlikovanje i dovodi do sve niže izlaznosti na lokalne izbore.

Ukratko, lokalna demokracija prolazi kroz krizu zbog nedovoljne naučne pažnje na varijacije u ključnim institucijama predstavničke demokracije. Lokalna predstavnička tijela su se pretvorila u mehaničke odraze nacionalne arene odlučivanja, a stranke gube na značaju zbog smanjene društvene funkcije i sve češćih kritika. Sve to dovodi do:

- smanjenja izlaznosti na lokalne izbore i

²⁴ Pejanović, Mirko, Sadiković, Elmir 2022, Participacija građana/građanki u odlučivanju o javnim poslovima u jedinicama lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo., str. 174.

- prezidencijalizacije podnacionalnih izbora.

U Indiji i Sjedinjenim Državama provedene su slične prakse građanske deliberacije koje uključuju stratificirane uzorke sudionika koji raspravljaju o javnim pitanjima u kratkom vremenskom periodu. Građanske porote, Vijeća građana i planerske sekcije predstavljaju neke od oblika deliberativne demokracije. Ovi oblici naglašavaju lokalno znanje i smatraju ga važnim faktorom u oblikovanju javnih politika, poput:

- zaštite okoliša,
- obrazovanja i
- poljoprivrede.²⁵

Primjeri eksperimentalnih oblika deliberativne demokracije uključuju konsenzusne konferencije i deliberativna ispitivanja javnog mnijenja. Projekt „Europa budućnosti“ okupio je više od 300 građana iz svih država članica EU kako bi slušali izlaganja naučnika i raspravljali o zajedničkim pitanjima. Danske konsenzusne konferencije također uključuju učenje građana i raspravu o političkim problemima, držeći korak s napretkom u nauci i tehnologiji.

Uprkos prednostima deliberativne demokracije, postoje nedostaci. Studije upućuju na to da institucionalni aranžmani deliberativne demokracije često nedostaju jednakost sudionika, čime se često isključuju starije osobe i žene. Institucionalne mehanizme treba uspostaviti kako bi inicijative postale obavezne te kako bi se osigurala prevaga boljeg argumenta.

Direktna demokracija uključuje referendum koji je „pokrenut građanskom inicijativom koja daje moć odlučivanja građanima izvan političkog kartela“.²⁶

Referendum postaje važan uslijed krize predstavničke demokracije te demokratizacije i konsolidacije novih demokracija. Švicarska je primjer za testiranje uspješnosti kantonalnih javnih politika u vezi s referendumom. Sudjelovanje građana u kreiranju finansijskih rješenja povećalo je ekonomsku dobit za 15%, a sudjelovanje u javnom proračunu smanjilo je javni dug i dovelo do nižih komunalnih usluga.

²⁵ Pejanović, Mirko, Sadiković, Elmir 2022, Participacija građana/građanki u odlučivanju o javnim poslovima u jedinicama lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo., str. 178.

²⁶ Isto, str. 179.

Uz demokratske i upravljačke koristi, deliberativna demokracija također ima političku i participativnu vrijednost. Međutim, ovi oblici političke participacije trebaju se primjenjivati uz:

- odgovarajuću ustavnu garanciju i
- institucionalne mehanizme kako bi se osigurala njihova učinkovitost i pravednost.

Iako postoje brojne slične prakse širom svijeta, ovaj dio se fokusira na deliberativne oblike demokracije provedene u:

- SAD-u,
- Indiji,
- Evropi i
- Švicarskoj.

Građanske porote u SAD-u i Vijeća građana u Evropi su samo neki od primjera ovih oblika, a svrha im je okupiti mali uzorak građana koji će se susresti nekoliko puta i raspravljati o pitanjima od javnog interesa. Deliberativna ispitivanja javnog mnijenja, kao što je projekt „Evropa budućnosti“, također su uključena u ovu kategoriju.²⁷

Ovi oblici demokracije posebno naglašavaju lokalno znanje i daju važnost participaciji građana u kreiranju javnih politika, poput:

- zaštite okoliša,
- obrazovanja,
- poljoprivrede i
- drugih važnih pitanja.

Međutim, postoje i nedostaci u ovim praksama, poput česte tendencije isključivanja starijih ljudi i žena te potrebe za ustavnim jamstvima i institucionalnim mehanizmima kako bi inicijative postale obavezne.

Direktna demokracija, kao što je referendum, postaje sve popularnija u novim demokracijama koje se konsolidiraju i u državama u kojima je predstavnička demokracija u krizi. Referendum može biti koristan kao dopuna predstavničkim oblicima demokracije te kao lakmus papir kvalitete demokracije. Primjer Švicarske ukazuje na pozitivne učinke

²⁷ Pejanović, Mirko, Sadiković, Elmir 2022, Participacija građana/građanki u odlučivanju o javnim poslovima u jedinicama lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo., str. 178.

referenduma u javnim politikama, uključujući povećanje gospodarske dobiti i smanjenje javnog duga.

Ove prakse političke participacije imaju brojne koristi, ne samo za demokraciju i upravljanje, već i za društvo u cjelini.

4. DRUŠTVENO HISTORIJSKI RAZVOJ I POLITIČKE PRETPOSTAVKE TERITORIJALNE ORGANIZACIJE LOKALNE SAMOUPRAVE U GRADU SARAJEVO

4.1. Historijski razvoj lokalne samouprave u gradu Sarajevu

Uz amandman XVI na Ustav Federacije, stvorene su ustavne pretpostavke za stvaranje gradova kao jedinica lokalne samouprave. Međunarodna zajednica pomogla je u stvaranju gradova Sarajeva i Mostara kao jedinica lokalne samouprave, koji su osmišljeni kako bi se pokušala ujediniti gradove, kojima su ratna dejstva nanijela štetu i podijelila ih.²⁸

Primarne nadležnosti Grada obuhvataju:

- finansije i poresku politiku,
- zajedničku infrastrukturu,
- urbanističko planiranje,
- javni promet i
- poslove koje Gradu povjeri Kanton.

Međutim, proces integracije gradskih institucija u komunalnim i društvenim djelatnostima te pitanju povratka izbjeglica odvija se sporo, zbog nedostatka političkog konsenzusa među vladajućim partijama.

Konstituiranje grada Sarajeva kao jedinice lokalne samouprave trajalo je više od dvije godine, a još uvijek nije riješeno pitanje organizacije gradske uprave i njenog funkcionisanja naspram opština i vlasti Kantona Sarajevo. Dalje, postoje poteškoće u razvoju grada Sarajeva kao jedinice lokalne samouprave, jer su njegove četiri opštine izvan Grada:

- Ilidža i Vogošća čine urbani dio Grada, a
- opštine Ilijaš i Hadžići čine prostorni i infrastrukturni dio.²⁹

Grad Sarajevo, kao jedan od najvažnijih gradova u Bosni i Hercegovini, ima bogatu historiju i kulturno naslijeđe. Kroz svoju historiju, grad je prolazio kroz razne faze i promjene, a razvoj lokalne samouprave jedna je od njih.

Lokalna samouprava u gradu Sarajevu počela se razvijati krajem 19. vijeka, kada je Bosna i Hercegovina bila pod upravom Austrougarske monarhije. U to vrijeme, Sarajevo je bilo

²⁸ Pejanović, Mirko 2010, Lokalna i regionalna samouprava u Bosni i Hercegovini, TKD Šahinpašić, Sarajevo., str. 25.

²⁹ Isto, str. 25.

podijeljeno na više opština, a najveća među njima bila je opština Stari Grad. Opštine su imale vijeća koja su birala gradonačelnika i donosila odluke o lokalnim pitanjima.

Nakon Prvog svjetskog rata, Bosna i Hercegovina postaje dio Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca, kasnije Jugoslavije, a lokalna samouprava u Sarajevu se organizuje prema novom zakonodavstvu. Grad je podijeljen na pet opština, a vijeća su imala širi spektar nadležnosti, uključujući:

- regulaciju saobraćaja,
- javnih radova,
- socijalnu politiku i
- urbanistički razvoj grada.³⁰

Nakon Drugog svjetskog rata, Bosna i Hercegovina postaje republika u sastavu SFRJ, a lokalna samouprava u Sarajevu se organizuje prema socijalističkom modelu. Grad je podijeljen na opštine, a vijeća su bila pod kontrolom Komunističke partije. Sve odluke su se donosile centralizovano, na nivou republike, dok su lokalne opštine bile zadužene za njihovu implementaciju.

Početak devedesetih godina prošlog vijeka, Bosna i Hercegovina se suočila sa krizom koja je dovela do raspada Jugoslavije i izbijanja rata.

U periodu od 1992. do 1995. godine, grad Sarajevo bio je pod opsadom, a lokalna samouprava nije bila u mogućnosti da funkcioniše. Nakon rata, Sarajevo je postalo glavni grad nezavisne Bosne i Hercegovine, a lokalna samouprava se ponovo organizuje prema novom zakonodavstvu.

Uprkos različitim istorijskim fazama i promjenama, lokalna samouprava u gradu Sarajevu uvijek je bila ključni element u organizaciji i razvoju grada. U proteklih nekoliko decenija, grad se suočio sa mnogim izazovima, uključujući urbanu degradaciju, nedostatak javne infrastrukture, privrednu stagnaciju i političku nestabilnost.

Međutim, lokalna samouprava je uspjela da se uhvati u koštac sa ovim izazovima, te da postigne neke značajne rezultate. U proteklih nekoliko godina, grad je pretrpio značajne promjene i modernizacije, a njegov urbani identitet se obnovio. Grad je postao poznat po:

³⁰ Historical development of local self-government in the municipality of Centar Sarajevo. Dostupno na: https://www.academia.edu/32756921/Historical_development_of_local_self-government_in_the_municipality_of_Centar_Sarajevo, preuzeto, 10.02.2023.

- kulturnim dešavanjima,
- festivalima,
- sportskim događajima i privrednim sajmovima,
- te je privukao brojne turiste i investitore.

Lokalna samouprava u Sarajevu danas ima značajne nadležnosti u planiranju i razvoju grada, uključujući:

- urbanističke projekte,
- ekonomski razvoj i
- zaštitu životne sredine.

Takođe, postoji velika briga o poboljšanju kvaliteta života građana, uz veliki fokus na pitanja vezana za javnu infrastrukturu, zdravstvo, obrazovanje i socijalnu zaštitu.

U svjetlu novih izazova koje donosi globalna pandemija COVID-19, lokalna samouprava u gradu Sarajevu je pokazala visoku efikasnost u reagovanju na krizu, uključujući uvođenje novih mjera zaštite, organizovanje volonterskih timova i pomoć najugroženijim građanima.

Ovo pokazuje da je lokalna samouprava u gradu Sarajevu spremna da se uhvati u koštac sa izazovima i krizama, te da se uspješno prilagođava novim okolnostima.

Prema istraživanju grupe autora sa Fakulteta političkih nauka, predstoje mnoge aktivnosti i rad na donošenju neophodne zakonske regulative za uspostavu grada Sarajeva kao autonomne jedinice lokalne samouprave.

Kanton Sarajevo i njegova struktura vlasti bitno ograničavaju potencijalne mogućnosti Sarajeva da se organizuje na cjelokupnom urbanom prostoru i afirmiše kao zaseban samoorganizirajući subjekt lokalne samouprave.

U pogledu razvoja većih gradova i njihovog konstituiranja u jedinice lokalne samouprave, postavlja se pitanje zašto se Tuzla, Bihać, Travnik, Zenica i Livno ne formiraju kao gradovi sa statusom jedinice lokalne samouprave. Nespremnost za razvoj demokratije, a posebno njenog razvoja u lokalnim zajednicama, usporava realizaciju ideje o gradovima kao jedinicama lokalne samouprave.

4.2. Sarajevo u vrijeme Otomanske uprave

Polazeći od premise da je Osmansko carstvo bilo izrazito centralizovana država, jasno je da se samo uslovno može govoriti o određenom stepenu lokalne samouprave unutar njegovih teritorijalnih jedinica.

Ovakvo pravilo važi i za prostor Bosne i Hercegovine pod Osmanlijskom vlašću. Ipak, može se uočiti da su u pojedinim gradovima postojali određeni elementi lokalne (samo)uprave, svakako ne u savremenom smislu te riječi. Preduslov za tako nešto bio je razvoj gradova i procvat gradskog života u Bosni i Hercegovini za vrijeme Osmanlija.

Među ovim gradovima se ističu središta sandžaka i pašaluka, Sarajevo, Banja Luka, Travnik, Mostar, Livno, Zvornik. U njima se grade džamije, tekije (središta derviškog reda), musafirhane (svratišta), hamami (turska kupališta), mostovi, vodovodi, bezistani (tržnice) i drugi važni objekti.

Svi gradovi s pretežnom muslimanskom većinom, koji su razvili zanatstvo i trgovinu, dobili su tokom XVI vijeka posebne povlastice, dodjeljivane carskim fermanom. Po tom osnovu, zanatlije i trgovci muslimani su oslobođani poreskih i drugih nameta, a u nekim gradovima i davanja djece u janjičare.

U ovim slučajevima, povlastice su se davale isključivo muslimanima. S druge strane, postojao je i izvjestan broj gradova – derbenda, čiji su hrišćanski stanovnici, uglavnom stočari, zbog svoje službe uživali odgovarajuće povlastice.³¹

Centralna vlast je u izvjesnoj mjeri bila ograničena u Sarajevu i u nešto manjoj mjeri u Mostaru. Sarajevo je šezdesetih godina XV vijeka od sultana Mehmeda II Osvajača dobilo posebnu povlasticu ili muafname, kao nagradu za pomoć koju su Sarajlije pružile Osmanlijama na početku osvajanja Bosne. Na osnovu ove povlastice, isticani su zahtjevi za sve većom autonomijom Sarajeva, a poglavari esnafa su se izborili za pravo da imenuju gradonačelnika.³²

Osim toga, u sarajevu se tokom XVIII i XIX vijeka razvila povlastica, po kojoj ni vezir – sultanov guverner – kao službena osoba nije mogao u gradu boraviti trajno, već samo

³¹ Malcolm, Noel 1960, Historija naroda Jugoslavije II, Erasmus Gilda, Zagreb., str. 118.

³² Isto, str. 118.

privremeno – obično tri noći – i to samo kao gost (musafir). Zahvaljujući odsutnosti vezira i smanjenom uticaju centralne vlasti, u Sarajevu se razvila jaka lokalna vlast, koju su predstavljali janjičari, pripadnici esnafa i ajani, ekonomski moćni i sa jakom lokalnom vlasti.³³

Još od prve polovine XVI vijeka, posebna ovlaštenja u gradovima imaju esnafi ili cehovi, koji preuzimaju poslove od značaja za razvoj zanatstva. Najznačajniju ulogu je imao čehaja (cehmajstor), koji je bio na čelu određenog esnafa (npr. pekarski, tesarski, mesarski) i brinuo se za red u esnafu, određivao koliko koji majstor može držati šegrta i kalfi. Bez njegovog znanja nije se mogao proglasiti šegrt za kalfu, niti kalfa za majstora. Takođe, bez njegovog odobrenja novi majstor nije mogao otvoriti radnju.

Ukratko, čehaje su bili posrednici između članova esnafa i vlasti, pa su zbog toga vršili i funkcije od javnog značaja. O snazi, značaju i stepenu (samo)uprave esnafa govori zapis iz prvih godina XIX vijeka, po kojem francuski konzul u Travniku Davil, zove Sarajevo esnafskom republikom.³⁴

Kao specifičan vid samouprave u Bosanskom pašaluku, u periodu od 1735. do 1835. godine se svake godine sastajalo ajansko vijeće, na koje su dolazili ajani (neka vrsta gradskih tribuna), svi kapetani, age serdengedžije i neki drugi ugledni ljudi ejaleta i tu vijećali o različitim važnim poslovima. Ovim skupom je predsjedavao Bosanski beglerbeg, a pomagao mu je ejaletski defterdar. Ukoliko bi se ukazala potreba, beglerbeg je mogao sazvati ajansko vijeće na vanredno zasjedanje.

4.3. Sarajevo u vrijeme Austrougarske uprave

Austro-Ugarska je okupirala Bosnu i Hercegovinu 1878. godine kao dio Berlinskog mira, a potpuna aneksija uslijedila je 1908. godine, što je razljutilo Srbe. Sarajevo je industrijalizirala Austro-Ugarska, koja je koristila grad kao područje testiranja novih izuma poput tramvaja, koji su uspostavljeni 1885. prije nego što su kasnije postavljeni u Beču.³⁵

U grad su pohrlili arhitekti i inženjeri koji su željeli pomoći obnovi Sarajeva kao moderne evropske prijestolnice. Nažalost, zbog požara je veliki dio centralnog gradskog područja

³³ Malcolm, Noel 1960, Historija naroda Jugoslavije II, Erasmus Gilda, Zagreb., str. 120.

³⁴ Isto, str. 121.

³⁵ FICE (International Federation of Educative Communities) Congress 2006, Sarajevo – History: Congress in Sarajevo., str. 5.

(čaršije) izgubljen, zbog čega je više prostora ostalo za preuređenje. Kao rezultat toga, grad ima jedinstvenu mješavinu preostale otomanske gradske tržnice i savremene zapadne arhitekture. Sarajevo također ima neke primjere secesijskog i pseudomaurskog stila koji se protežu iz ovog perioda.

Period vladavine Austro-Ugarske je ujedno važio i za period velikog razvoja za grad, budući da je zapadna sila svoju novu stečevinu dovela do standarda viktorijanskog doba. U to su vrijeme izgrađene razne tvornice i druge zgrade, a veliki broj institucija je i vesterniziran i moderniziran. Po prvi put u historiji, stanovništvo Sarajeva počelo je pisati latiničnim pismom. Prvi put nakon stoljeća grad se značajno proširio izvan svojih tradicionalnih granica.³⁶

Poseban status imalo je područje grada Sarajeva. Gradsko područje (omeđen teritorij grada) bilo je izdvojeno iz kompetencija okružne oblasti i kotarskog (sreskog) ureda. Uprava nad gradom Sarajevom trebala je pokazati uspjehe austro-ugarske uprave u modernizaciji Bosne i Hercegovine.

Grad Sarajevo je imao Gradsko vijeće. Izvršno tijelo Vijeća bilo je gradsko poglavarstvo. Postojao je i vladin povjerenik za glavni zemaljski grad Sarajevo. Vladinom povjereniku je bila povjerena uprava javne sigurnosti i reda (policijske ingerencije), ali i kontrola nad radom Gradskog poglavarstva i Gradskog vijeća. Vladin povjerenik je imao poziciju zajedničkog predstvanika najviše vlasti u zemlji.

Sudska vlast je bila izdvojena u samostalnu organizaciju. Unutar sudske vlasti postojali su:

- Kotarski (sreski) sudovi,
- Okružni apelacioni sudovi,
- Vrhovni sud za Bosnu i Hercegovinu.

Pri svim kotarskim (sreskim) sudovima postojali su i šerijatski sudovi za porodične i nasljedno-pravne poslove stanovništva islamske vjeroispovijesti.

U četiri decenije svoje vladavine austro-ugarska vlast je poseban značaj pridavala ulozi lokalnih organa vlasti, osobito u Sarajevu kao glavnom zemaljskom gradu i drugim gradovima u Bosni i Hercegovini. Razvoj industrije i ukupne modernizacije u Bosni i

³⁶ <https://www.history.com/this-day-in-history/archduke-ferdinand-assassinated>, preuzeto, 19.10.2022.

Hercegovini bio je zasnovan na angažovanju državnog i stranog privatnog kapitala. Ove ekonomske i društvene okolnosti imale su dominantan utjecaj na ukupan razvitak Bosne i Hercegovine, a posebno njenih gradova. Gradovi su bili središta u kojima je austro-ugarska uprava provodila svoje ciljeve privrednog i kulturnog razvoja Bosne i Hercegovine. Kao bitan preduslov razvoja privrede bila je izgradnja željeznica kojim je Bosna i Hercegovina u tom vremenu dobila modernu saobraćajnu povezanost za izvoz roba iz BiH u druge zemlje Monarhije.

Uspostava gradskih opština i njihovih organa započela je provizornim (privremenim) statutom za Sarajevo koji je izdao general Filipović nakon zauzimanja Sarajeva 22. avgusta 1878. godine. Na osnovu ovog statuta formirano je Vijeće grada Sarajeva. Za prvog gradonačelnika izabran je Mustaj-beg Fadilpašić. Potom je sarajevska gradska opština dobila svoj stalni statut 1883. godine, a mostarska 1890. godine.

Od početka austro-ugarske uprave pa do Prvog svjetskog rata, Sarajevo je postiglo urbani, privredni i kulturni preobražaj. Izgrađena je urbana struktura i komunalne ustanove. Izgradnja modernog vodovoda završena je 1910. godine. Kanalizaciona mreža izgrađena je u dužini od 45 km od 1896. do 1903. godine. Električna centrala izgrađena je 1895. godine. Na tramvajima je uveden električni pogon 1895. godine.

Gradska uprava je dobila svoj simbol - gradsku Vijećnicu. Izgrađena je od 1892.- 1895. godine. U gradu Sarajevu je Zemaljska vlada izgradila veliki broj građevina različite namjene:

- fabriku duhana,
- zgradu Zemaljske vlade,
- Zemaljsku bolnicu paviljonskog tipa,
- šerijatsku sudačku školu,
- gimnaziju i učiteljsku školu,
- zgradu Vrhovnog suda,
- tvornicu ćilima,
- poštu,
- zemaljski muzej.

Regulacija Miljacke završena je 1897. godine. Drveni mostovi su zamijenjeni željeznim. Bašćaršija je uređena između 1911. i 1913. godine. U vremenu od 1878.- 1914. godine za razne zgrade koje je podigla sarajevska opština, utrošeno je oko 20 miliona kruna

U vrijeme austro-ugarske uprave, Bosna i Hercegovina je bila jedinstven upravni teritorij. Centralna vlast koju je u ime austro-ugarske vršilo zajedničko Ministarstvo finansija uspostavilo je lokalne organe vlasti u Sarajevu i drugim gradovima.

Gradska vijeća i gradski načelnici bili su podređeni Zemaljskom poglavaru i ostvarivanju ciljeva koje je postavljala Monarhija u vremenu do aneksije 1908. godine i nakon aneksije do Prvog svjetskog rata. Glavni cilj austro-ugarske vladavine bio je modernizacija privrednog, kulturnog i urbanog razvoja Bosne i Hercegovine. Taj cilj je primarno ostvarivan kroz razvoj privredne i komunalne infrastrukture u bosanskohercegovačkim gradovima.

Iako gradska zastupništva nisu imala autonomiju u vršenju lokalne vlasti, ona su bila instrument u izvršenju i promociji projekata ekonomskog, kulturnog i urbanog razvoja gradova i cijelog prostora Bosne i Hercegovine.

Organizacija lokalne vlasti u Sarajevu i drugim gradovima i ostvarivanje mnoštva razvojnih projekata u privrednom razvoju i razvoju komunalne infrastrukture može se označiti kao preokret u historijskom procesu modernizacije i evropeizacije bosanskohercegovačkog društva. Lokalna uprava je u vrijeme austro-ugarske dobila svoju racionalnu profesionalnu činovničku osnovu.

Iako je Bosanski vilajet de jure ostao dio Osmanskog Carstva, njime se de facto upravljalo kao sastavnim dijelom Austro-Ugarske, pri čemu Osmanlije nisu imale utjecaja na njegovu svakodnevnu upravu. To je trajalo do 1908. kada je teritorij formalno pripojen i pretvoren u kondominij, koji su zajednički kontrolisale Austrija i Mađarska.

4.4. Sarajevo u periodu 1945. – 1990. godine

Nakon rata Sarajevo je bilo glavni grad Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine u okviru Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Republička vlada je mnogo ulagala u Sarajevo, izgradivši mnoge nove stambene blokove u općinama Novi Grad i Novo Sarajevo, istovremeno razvijajući gradsku industriju i pretvarajući Sarajevo u moderan grad.

Sarajevo je brzo raslo jer je postalo važno regionalno industrijsko središte u Jugoslaviji. Između kraja rata i kraja Jugoslavije, grad je narastao sa 115.000 stanovnika na više od 600.000 ljudi. Spomen park Vraca, spomenik žrtvama Drugog svjetskog rata, posvećen je 25. novembra, „Danu državnosti Bosne i Hercegovine“ kada je 1943. godine održan prvi sastanak ZAVNOBIH-a.³⁷

Ukidanje srezova u Bosni i Hercegovini provedeno je 1966. godine sa obrazloženjem da srezovi sa funkcijama koje su vršili “koče razvoj opštine koja je imala ulogu osnovne društveno-političke zajednice“. Iste (1966. godine) godine izvršeno je smanjenje opština sa 122 opštine na 106 opština.

Ovaj broj od 106 opština biće promijenjen krajem 70-tih godina dvadesetog stoljeća. U pripremi za XIV olimpijske zimske igre (održane 1984. godine u Sarajevu) formirane su dvije nove opštine na području grada Sarajeva: Stari grad Sarajevo i Novi grad Sarajevo. U ovom vremenu je formirana i opština Neum. (Ranije mjesna zajednica Neum dobila je status jedinice lokalne samouprave). Sa brojem od 109 opština Bosna i Hercegovina je ušla u doba svog suverenog i nezavisnog razvoja od 1992. godine.³⁸

Unutar ovakvog društvenog konteksta ostvarivana je uloga svih 106, odnosno 109 opština u Bosni i Hercegovini. Po svom ustavnom položaju opštine su imale visok stepen autonomije i organizacijske i materijalno-finansijske. Bile su teritorijalno velike i ekonomski snažne.

Opštine su u vremenu ekonomsko-socijalnog uspona Bosne i Hercegovine razvile svoju lokalnu upravu, svoje komunalne ustanove, društvene službe i obrazovne i kulturne institucije. Građani su imali efikasnu organizaciju komunalnih usluga. Grad Sarajevo je snagom svoje samouprave organizovao XIV zimske olimpijske igre (1984. godine). U okviru projekata za pripremu XIV zimskih olimpijskih igara grad Sarajevo je izgradio više kapitalnih infrastrukturnih objekata i stambenih naselja (vodovod, kanalizacioni sistem, gasovod Zvornik-Sarajevo, ceste do olimpijskih terena na planinama, sportske dovrane i dr.).³⁹

³⁷ Donia, Robert 2006, Sarajevo: A Biography, University of Michigan Press, Michigan., str. 18.

³⁸ Milidragović, Duško 1990, Saradnja i udruživanje opština, Službeni list SRBiH, Sarajevo., str. 22.

³⁹ <https://www.ifimes.org/ba/istrazivanje/drustveno-istorijski-razvoj-lokalne-samouprave-u-bosni-i-hercegovini-u-xx-stoljecu/3838>, preuzeto, 23.10.2022.

Krunski trenutak vremena koje je Sarajevo provelo u socijalističkoj Jugoslaviji bile su Zimske olimpijske igre 1984. godine. Sarajevo je pobijedilo Sapporo u Japanu i Falun/Göteborg u Švedskoj za domaćina Olimpijskih igara. Nakon igara uslijedio je turistički procvat, čineći osamdesete godine jednim od najprosperitetnijih desetljeća grada.⁴⁰

4.5. Ustavni položaj grada Sarajeva u postdejtonskom periodu

Bosna i Hercegovina se razlikuje od drugih post-komunističkih zemalja jer nije promijenila svoju teritorijalnu organizaciju općina kao jedinicu lokalne samouprave nakon četverogodišnjeg rata, kao ni ustavni i zakonski tretman lokalne samouprave. Jedino je bilo nekoliko manjih promjena u teritorijalnoj organizaciji općina uz liniju međuentitetskog razgraničenja, što je dovelo do nastanka neodrživih i enormno malih općina.⁴¹

Prije rata, Bosna i Hercegovina je imala 109 općina i jedan grad, a nakon rata, taj se broj povećao na 139 općina i četiri grada. Nakon ukidanja općina u sklopu Grada Mostara početkom 2004. godine, broj općina u BiH se smanjio na 140.

Sarajevo i Mostar u Federaciji imaju status grada, dok u Republici Srpskoj to pravo imaju Banja Luka i Istočno Sarajevo. Zakoni o lokalnoj samoupravi u entitetima Bosne i Hercegovine nisu u potpunosti primijenili principe Europske povelje o lokalnoj samoupravi, a lokalna samouprava u Bosni i Hercegovini se nalazi u isključivoj nadležnosti entiteta.

Kantoni u Federaciji Bosne i Hercegovine imaju široka ovlaštenja u obavljanju javnih poslova, što je uskratilo jedinicama lokalne samouprave mogućnost uspostave i razvoja vlastitog djelokruga. Općine u Republici Srpskoj nisu imale dovoljan zakonski i stvarni osnov za punu autonomiju lokalne samouprave zbog visokog stupnja centralizacije vlasti na entitetskoj razini.

Kanton Sarajevo se osnovao 11. ožujka 1996. u skladu s Vašingtonskim mirovnim sporazumom i Ustavom Federacije Bosne i Hercegovine. Nakon osnivanja, Kanton Sarajevo je preuzeo nadležnosti i imovinu Grada Sarajeva te je ukinuo Grad Sarajevo kao političko-pravnu instituciju.⁴²

⁴⁰ Sachs, Stephen 2008, Sarajevo: A Crossroads in History, Wayback Machine., str. 35.

⁴¹ Pejanović, Mirko 2010, Lokalna i regionalna samouprava u Bosni i Hercegovini, TKD Šahinpašić, Sarajevo., str. 25.

⁴² Pejanović, Mirko 2022, Političko – pravni i zakonski položaj grada Sarajeva u sistemu lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini: mogućnosti reforme nadležnosti i teritorijalne organizacije, Centar za istraživanje razvoja lokalne i regionalne samouprave, Sarajevo., str. 30.

Kanton je preuzeo gradske komunalne institucije i ustanove te je postao odgovoran za prostor devet općina koje su ranije bile dio Grada Sarajeva. U 1997. godini, promjenom Ustava Kantona Sarajevo, usvojen je Amandman I kojim se ponovno uspostavlja Grad Sarajevo, ali samo na dijelu urbanog prostora koji je povijesno oblikovan. Međutim, nadležnosti Grada Sarajeva nisu precizno definirane u ustavnim odredbama Kantona Sarajevo, niti u Statutu Grada Sarajeva.

Nadležnosti su ostale u isključivoj nadležnosti Skupštine i Vlade Kantona Sarajevo, te su odredbe Statuta grada ostale načelne, a nisu postale izvršne. Zbog toga, nadležnosti poput urbano planiranja, izgradnje gradske infrastrukture, razvoja kulture i fizičke kulture i razvoja turizma i usluga nisu postale primarna nadležnost Gradskog vijeća i Gradske uprave.

Gradska uprava je važna funkcija koja predstavlja Grad Sarajevo kao glavni grad države Bosne i Hercegovine te sudjeluje u međunarodnoj i međugradskoj saradnji.

4.6. Pokušaj promjene pravnog statusa grada Sarajevo 2017. godine

Kada je u pitanju pokušaj promjene pravnog statusa grada Sarajevo, onda možemo istaći da je sama izvršna vlast koja je u tom vremenskom periodu vladala, ujedno i predložila Skupštini Kantona Sarajevo usvajanje određenih amandmana.

Tačnije, izvršna vlast je u tom periodu ponudila usvajanje amandmana L do LVII o pravnom položaju grada Sarajeva.

Dvije ideje koja se trebala provesti u ovom periodu su:

- uređivanje i provođenje politike planiranja i uređenja prostora i zaštite okoliša na teritoriji grada, i
- s druge strane utvrđivanje politike korištenja javnih dobara od interesa za grad Sarajevo.⁴³

Poseban dio se odnosio na komunalnu djelatnost. Naime, članom 4.d. amandmana LII bi se desila novina po pitanju samih nadležnosti grada Sarajevo u oblasti komunalne djelatnosti. Tačnije, u tački 7. prethodno navedenog amandmana bi se definisalo:

⁴³ Pejanović, Mirko, Domazet, Anto, Osmanković, Jasmina, Sadiković, Elmir 2020, Sarajevo grad i regija u vremenu i prostoru – studija, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo. Dostupno na: <https://publications.anubih.ba/bitstream/handle/123456789/644/SGR-II%20izdanje%202020.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, preuzeto, 02.11.2022.

- finansiranje,
- upravljanje, i
- unapređenje djelatnosti i samih objekata komunalne infrastrukture u gradu Sarajevu.

Cilj ovih odredbi, a koje se tiču komunalne djelatnosti i komunalnih ustanova jeste preuzimanje pune nadležnosti u oblasti istih, te naravno upravljanja komunalnim ustanovama.⁴⁴

Da bi to bilo ostvarivo u tom trenutku, nužna je bila izmjena zakona u Kantonu Sarajevo. Drugim riječima, donio bi se novi kantonalni zakon o lokalnoj samoupravi, kojim bi kasnije Kantonu Sarajevo donio punu nadležnost u oblasti komunalne djelatnosti.

Upravo je 2017. godina trebala biti prekretnica za grad Sarajevo. Naime, grad Sarajevo kao jedinica lokalne samouprave je trebao dobiti punu nadležnost, a koja počiva na principima Evropske povelje o lokalnoj samoupravi.

U definisanju pravnog statusa grada Sarajeva, valja, u cijelosti razgraničiti nadležnosti u trouglu: Kanton Sarajevo, grad Sarajevo i opštine u sastavu grada Sarajeva. Sve dok se grad Sarajevo ne uspostavi na cjelini svog urbanog prostora i sa punim nadležnostima u oblasti urbanog planiranja prostora, izgradnje i održavanja urbane infrastrukture, kao i upravljanja komunalnim djelatnostima i razvojem kulture, obrazovanja, zdravstva i turizma, zaostajće u svom ekonomsko-socijalnom, urbanom i kulturnom razvoju, kao urbano, kulturno i političko središte Bosne i Hercegovine.⁴⁵

Iako je komunalna i privredna infrastruktura grada Sarajeva u toku ratnih dejstava skoro bila i uništena, tokom postratnih godina, ali opet uz pomoć međunarodne zajednice, grad Sarajevo je obnovio istu.

Ono što je bitno istaći, jeste činjenica da je sama organizacija grada Sarajevo kao jedinica lokalne samouprave je bitno izmijenjena u odnosu na predratnu teritorijalnu organizaciju s jedne strane, i naravno zakonske i statutarne nadležnosti s druge strane.

⁴⁴ Osmanković, Jasmina 2009, Statistička regionalizacija BiH, Ekonomski institut Sarajevo, Sarajevo., str. 70.

⁴⁵ Pejanović, Mirko, Domazet, Anto, Osmanković, Jasmina, Sadiković, Elmir 2020, Sarajevo grad i regija u vremenu i prostoru – studija, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo. Dostupno na: <https://publications.anubih.ba/bitstream/handle/123456789/644/SGR-II%20izdanje%202020.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, preuzeto, 02.11.2022.

Grad Sarajevo je, formiranjem Kantona Sarajevo 1996. godine, izgubio svoj pravni status, imovinu i nadležnosti. Prestao je da postoji kao jedinica lokalne samouprave. Njegove nadležnosti i imovinu prisvojile su vlasti Kantona Sarajevo. Promjenama Ustava Kantona Sarajevo, a na temelju amandmana I iz 1997. godine, ustanovljen je grad Sarajevo na teritoriji Kantona Sarajevo, sa četiri opštine:

- Stari Grad,
- Centar,
- Novo Sarajevo i
- Novi Grad.⁴⁶

Prethodno navedenim statutom bi grad Sarajevo ujedno i dodatno uredio svoje nadležnosti. Upravo, zbog razloga što iste nisu definisane ni Ustavom Kantona Sarajevo s jedne strane, a niti Zakonom o lokalnoj samoupravi Kantona Sarajevo, stvarne nadležnosti u našem slučaju su svedene na minimum.

U gradu Sarajevo nema nikakve pretpostavke da se u njemu razvija lokalna samouprava na principima Evropske povelja, i upravo mu je zbog tog spornog dijela sužena nadležnost. Takođe, izvršena je i sama redukcija teritorijalnog obuhvata samo na dio jedinstvenog urbanog prostora. Tako je pokušaj definisanja proširenja nadležnosti grada Sarajevo manje više ostao na papiru i samo su manje izmjene dodate.

Bitna promjena pravnog statusa grada Sarajeva može uslijediti na temelju dvije pretpostavke:

- Prva je definisanje u Ustavu Kantona Sarajevo, pravne pozicije grada Sarajeva, unutar koje će imati pune nadležnosti i teritorijalni obuhvat na šest opština koje čine jedinstven urbani prostor Sarajeva: Stari Grad, Centar, Novo Sarajevo, Novi Grad, Ilidža i Vogošća.
- Druga je da zastupnici u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine iz Kantona Sarajevo i Federacije Bosne i Hercegovine pokrenu inicijativu za donošenje državnog zakona o gradu Sarajevu kao glavnom gradu Bosne i Hercegovine.⁴⁷

⁴⁶ Pejanović, Mirko, Domazet, Anto, Osmanković, Jasmina, Sadiković, Elmir 2020, Sarajevo grad i regija u vremenu i prostoru – studija, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo. Dostupno na: <https://publications.anubih.ba/bitstream/handle/123456789/644/SGR-II%20izdanje%202020.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, preuzeto, 02.11.2022.

⁴⁷ Isto

4.7. Političke pretpostavke teritorijalne organizacije lokalne samouprave u gradu Sarajevu

Političke pretpostavke teritorijalne organizacije lokalne samouprave u gradu Sarajevu su složene i zahtijevaju pažljivo razmatranje. U osnovi, teritorijalna organizacija lokalne samouprave ima za cilj:

- poboljšati efikasnost i
- efektivnost lokalne uprave kroz bolje prilagođavanje strukture upravljanja potrebama stanovništva i stvarnosti teritorijalne organizacije.⁴⁸

U kontekstu grada Sarajeva, teritorijalna organizacija lokalne samouprave je nužna s obzirom na to da postojeće granice gradskih općina nisu u skladu s demografskim i ekonomskim promjenama u gradu. U posljednje vrijeme, u gradu se bilježi povećanje broja stanovnika, što zahtijeva bolju organizaciju i prilagođavanje lokalne uprave.

Jedna od glavnih političkih pretpostavki teritorijalne organizacije lokalne samouprave u gradu Sarajevu je postojanje političke volje i spremnosti vlasti da se pristupi ovoj složenoj reformi. To zahtijeva:

- saradnju svih političkih stranaka koje djeluju na gradskoj razini, kao i
- aktivnu uključenost civilnog društva u proces donošenja odluka.

Druga politička pretpostavka je da se teritorijalna organizacija lokalne samouprave u gradu Sarajevu mora temeljiti na transparentnim i objektivnim kriterijima. To znači da se ne smije zanemariti:

- demografska struktura stanovništva,
- ekonomski potencijal, kao ni
- prirodni i geografski faktori.

Također, potrebno je osigurati da se organizacija lokalne samouprave ne koristi u političke svrhe ili za stvaranje novih teritorijalnih jedinica koje bi bile podložne manipulacijama.

⁴⁸ <https://gradskovijece.sarajevo.ba/wp-content/uploads/2022/06/Tacka-3.-Strategija-razvoja-Grada-Sarajeva-2021.-2027.-1.pdf>, preuzeto, 07.03.2023.

Treća politička pretpostavka je da se teritorijalna organizacija lokalne samouprave u gradu Sarajevu mora provoditi u skladu s ustavom i zakonima Bosne i Hercegovine. To znači da se ne smiju kršiti prava stanovnika, posebno u pogledu:

- upravljanja javnim dobrima i
- pravu na lokalnu samoupravu.

U konačnici, teritorijalna organizacija lokalne samouprave u gradu Sarajevu ima za cilj unaprijediti život i rad građana kroz bolju organizaciju lokalne uprave. To se može postići samo kroz:

- aktivnu saradnju svih političkih stranaka, civilnog društva i građana, te
- kroz poštivanje ustavnih i zakonskih načela.

Važno je naglasiti da teritorijalna organizacija lokalne samouprave nije sama sebi svrha, već sredstvo koje treba osigurati bolju kvalitetu života za stanovnike grada Sarajeva.

Jedan od glavnih izazova u provedbi teritorijalne organizacije lokalne samouprave u gradu Sarajevu je postizanje konsenzusa o granicama novih općina. U prošlosti, donošenje odluka o teritorijalnoj organizaciji često je bilo predmet političkih manipulacija i podjela, što je dovelo do neracionalne strukture lokalne uprave. Zbog toga je od ključne važnosti da se novi granični prijedlozi temelje na objektivnim i transparentnim kriterijima koji uvažavaju:

- demografske,
- ekonomske i
- geografske faktora.

Drugi izazov u provođenju teritorijalne organizacije lokalne samouprave u gradu Sarajevu je osiguravanje dostupnosti i kvalitete usluga za sve građane, neovisno o tome u kojoj općini žive. To zahtijeva uspostavu koordinacije između novih općina i gradskih tijela, kako bi se osigurala dosljednost u pružanju usluga i izbjegli preklapanja nadležnosti.

Treći izazov u provedbi teritorijalne organizacije lokalne samouprave u gradu Sarajevu je osiguravanje finansijske stabilnosti novih općina. To se može postići kroz pravednu raspodjelu finansijskih sredstava između gradskih tijela i novih općina, kako bi se osigurala adekvatna finansijska potpora za izvršavanje njihovih nadležnosti.

U konačnici, teritorijalna organizacija lokalne samouprave u gradu Sarajevu predstavlja priliku za stvaranje efikasnije i efektivnije lokalne uprave, koja će bolje odgovarati stvarnosti

grada i potrebama njegovih stanovnika. Važno je da se ovaj proces provodi na transparentan i objektivnan način, uvažavajući ustavna i zakonska načela i uključujući sve relevantne aktere u procesu odlučivanja.

Sassen navodi da pod novim uvjetima organizacije dimenzije prostor – vrijeme u urbanoj ekonomiji, tradicionalni obuhvat grada, njegova periferija, otkriva svoj puni industrijski i potencijal strukturalnog rasta, izražen kroz decentraliziranu rekonzentraciju ekonomskih aktivnosti, te tvrdi da su suvremeni procesi zabilježeni u perifernom prostoru potpuno drugačije prirode od procesa suburbanizacije ili metropolizacije, kako su bili poznati ranije.⁴⁹

Kao što je poznato, provedena su i brojna istraživanja, organizovane naučne i stručne rasprave koje su rezultovale usvajanjem sljedećih dokumenata, i to:

- ocjena stanja i mogućnosti obnove i razvoja Sarajeva do 2015,
- ciljevi obnove i razvoja Kantona Sarajevo do 2015,
- kako realizovati strateške ciljeve obnove i razvoja Kantona Sarajevo,
- program razvoja gradskog jezgra Sarajeva,
- changing Cities – international perspectives,
- prostorni plan Kantona Sarajevo 2003- 2023.,
- kreativna priindustrija u Kantonu Sarajevo,
- brendiranje Sarajeva itd.⁵⁰

Kao što je poznato, sam elaborat grada Sarajeva sadrži određene medološke napomene, te državno i naravno samoupravno organizovanje.

Takođe, između ostalog i sadrži razvoj grada i opšte podatke o gradu Sarajevo. I na samom kraju, sadrži i ustavni položaj grada Sarajeva, te novo teritorijalno - političko organizovanje grada Sarajeva.

Grad Sarajevo politički, organizaciono, ekonomski, finansijski i pravno repozicionira tako da može efikasno odgovoriti potrebama građana i racionalnog razvoja.

⁴⁹ <https://af.unsa.ba/publikacije/ZuljicCengicCakaric-SARAJEVOMETROPOLA.pdf>, preuzeto, 05.12.2022.

⁵⁰ Pejanović, Mirko, Domazet, Anto, Osmanković, Jasmina, Sadiković, Elmir 2020, Sarajevo grad i regija u vremenu i prostoru – studija, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo. Dostupno na: <https://publications.anubih.ba/bitstream/handle/123456789/644/SGR-II%20izdanje%202020.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, preuzeto, 02.11.2022.

Pored toga, posebno je istaknuta potreba da se položaj Grada Sarajeva kao jedinice lokalne samouprave definiše u sklopu cjelokupnog političko - teritorijalnog organizovanja u državi BiH. Eksplicitno je određen i dodatni zadatak: utvrđivanje pravno-političkih i organizacionih rješenja koja treba da omoguće pripreme kandidature Sarajeva kao grada i kao jedinice lokalne samouprave za ZOI 2010.⁵¹

⁵¹ Pejanović, Mirko, Domazet, Anto, Osmanković, Jasmina, Sadiković, Elmir 2020, Sarajevo grad i regija u vremenu i prostoru – studija, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo. Dostupno na: <https://publications.anubih.ba/bitstream/handle/123456789/644/SGR-II%20izdanje%202020.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, preuzeto, 02.11.2022.

5. ANALIZA REZULTATA EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA

5.1. Opis istraživanja

Empirijsko istraživanje, čiji se glavni cilj ogleda u analiziranju uloge i značaja političkih pretpostavki reforme teritorijalne organizacije lokalne samouprave, obavljeno je u periodu od 01. oktobar do 15. oktobra 2022. godine.

Anketiranje ispitanika je obavljeno direktno (lično) ili online (putem e-maila) uz naglasak da je upitnik anonimn, te da će se prikupljeni podaci isključivo koristiti za potrebe predmetnog rada. Što se tiče uzorka istraživanja, možemo istaći da je isti reprezentativan za populaciju koju istraživanje pokriva, a to su politički akteri i građani koji žive u gradu. Uzorak je odabran nasumično, ovisno o ciljevima istraživanja i mogućnostima prikupljanja podataka.

Kao što smo već prethodno i naveli, ciljna populacija tokom istraživanja će biti uposlenici javnih institucija. Planirani uzorak je najmanje 120 ispitanika koji će u potpunosti kompletirati upitnik. Za potrebe prikupljanja primarnih podataka, obavit će se anketiranje ispitanika uz primjenu struktuiranog upitnika, uz upotrebu standardiziranih (validnih i pouzdanih) skala.

U postupku provjere postavljenih hipoteza i teoretskom dijelu rada smo koristili sljedeće metode: statistička metoda, metoda diskripcije, metoda analize i sinteze, metoda dokazivanja, i komparativna metoda.

Prikupljeni podaci su se analizirali kako bi se odgovorilo na postavljena istraživačka pitanja. Nakon analize podataka, izvršila se interpretacija dobivenih rezultata.

Glavni instrument u našem empirijskom istraživanju je upitnik koji sadrži određena pitanja nominalnog, ordinalnog i intervalnog tipa. Prvih 7 pitanja se odnosi na demografske karakteristike ispitanika: spol, starost, obrazovanje, dužinu radnog staža, poziciju u kompaniji, vrstu radnog odnosa, te visinu ličnim mjesečnih prihoda.

5.2. Rezultati istraživanja

U nastavku su deskriptivno i tabelarno predstavljene njihove demografske karakteristike.

Tabela 1. Spolna struktura ispitanika

Spol	Broj ispitanika	
	Broj	%
Muški	92	77,0
Ženski	28	23,0
Ukupno	120	100,0

Grafik 1. Grafički prikaz spolne strukture ispitanika

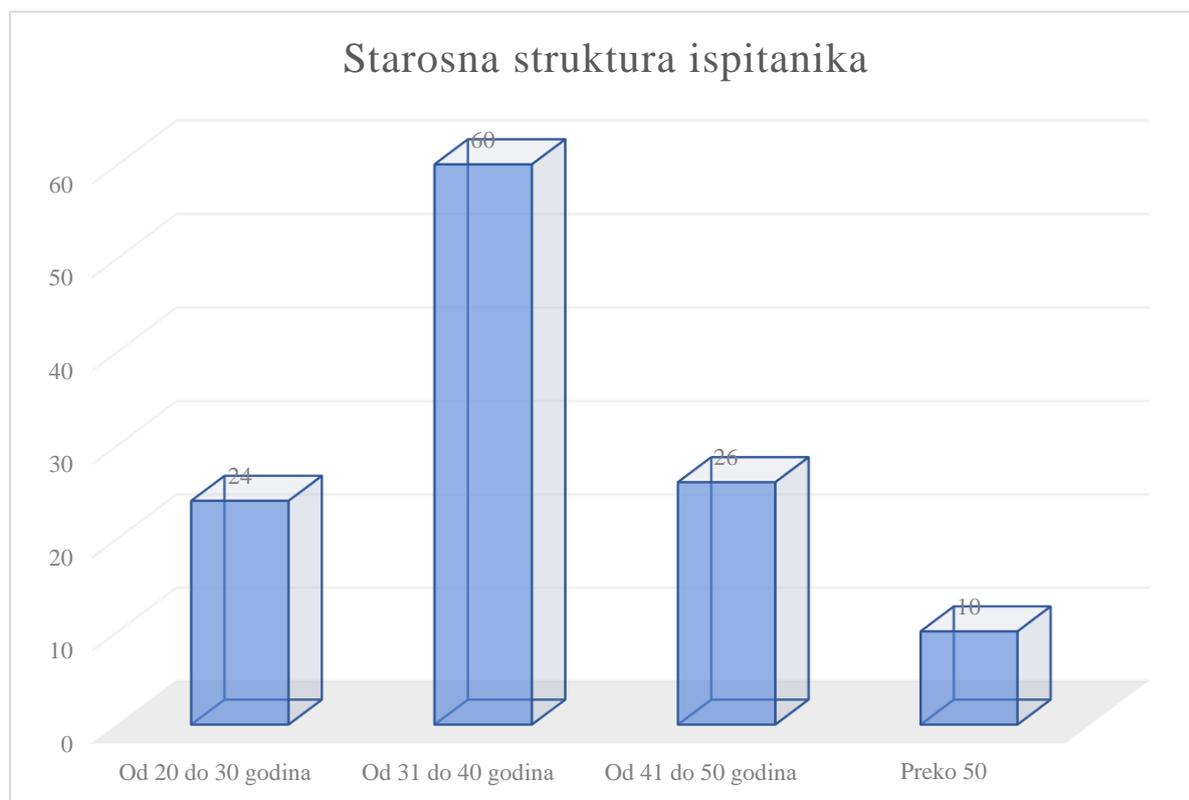

Iz priloženog, možemo istaći da većina jedinica uzorka (ispitanika) je muškog spola (92 ispitanika ili 77,0%), dok je 28 ispitanika ili 23,0% ženskog spola. Dobijeni rezultati su predstavljeni tabelarno.

Tabela 2. Starosna struktura ispitanika

Starosna struktura	Broj ispitanika	
	Broj	%
Od 20 do 30 godina	24	20,0
Od 31 do 40 godina	60	50,0
Od 41 do 50 godina	26	21,7
Preko 50	10	8,3
Ukupno	120	100,0

Grafik 2. Grafički prikaz starosne strukture ispitanika

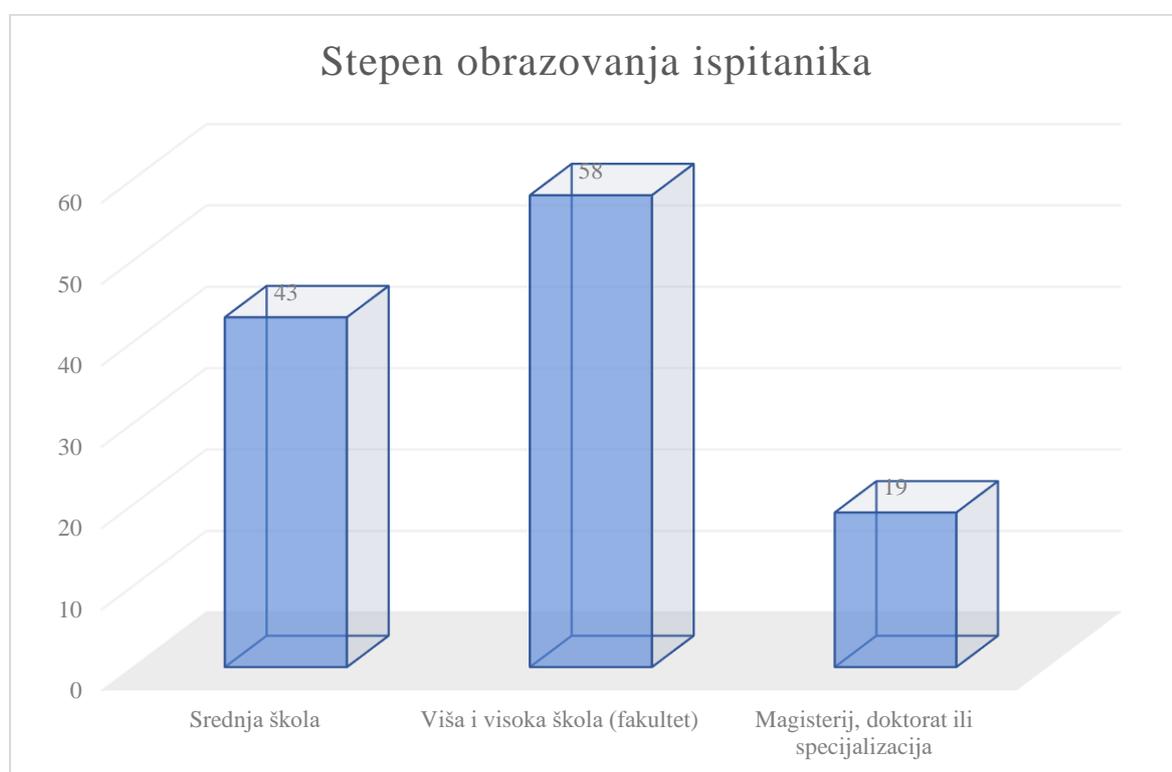

Kada je u pitanju starosna struktura ispitanika, možemo istaći da je dominantna grupa koja pripada starosnoj skupini od 31 do 40 godina. Tačnije, 60 (50,0%) ispitanika pripada starosnoj skupini od 31 do 40 godina. S druge strane, 26 (21,7%) ispitanika pripada starosnoj skupini od 41 do 50-te godine, dok 24 (20,0%) pripada skupini od 20 do 30 godina. Samo je 10 (8,3%) ispitanika učestvovalo u istraživanju, a koji pritom imaju preko 50 godina.

Tabela 3. Stepen obrazovanja ispitanika

Stepen obrazovanja	Broj ispitanika	
	Broj	%
Srednja škola	43	35,8
Viša i visoka škola (fakultet)	58	48,3
Magisterij, doktorat ili specijalizacija	19	15,9
Ukupno	120	100,0

Grafik 3. Grafički prikaz stepena obrazovanja ispitanika

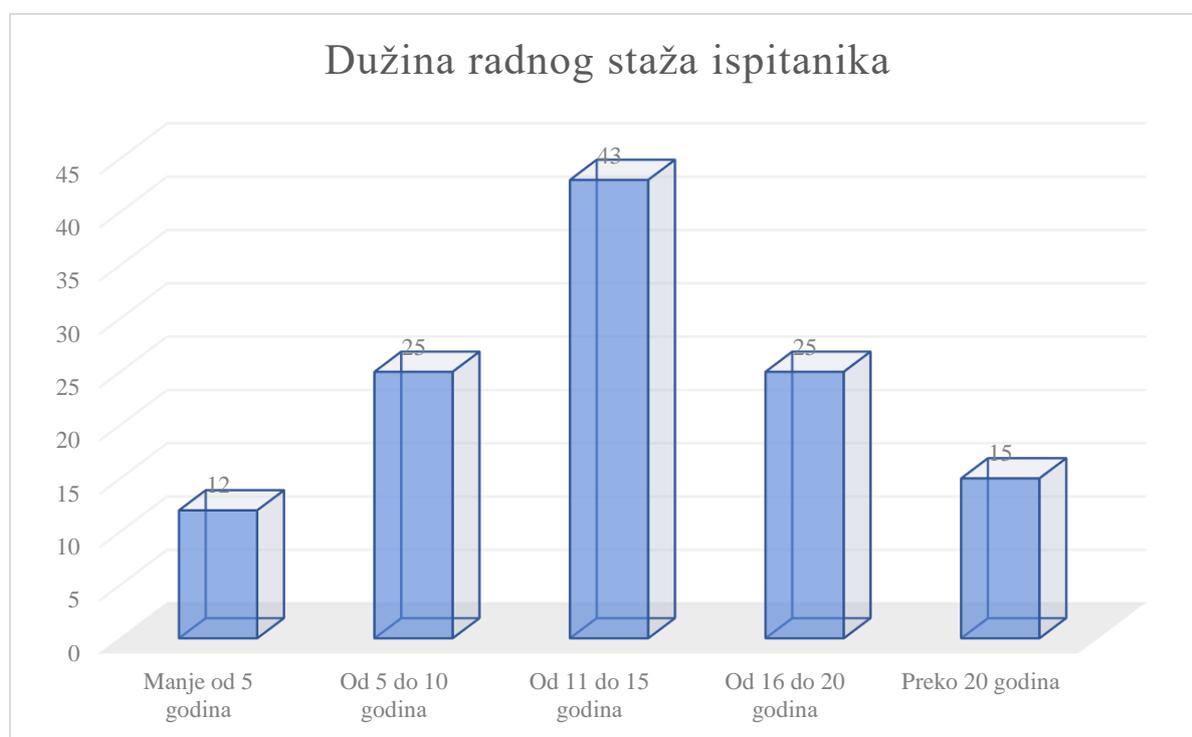

Većina jedinica uzorka (ispitanika) ima završenu višu ili visoku školu (58 ispitanika ili 48,3%), dok njih 43 ili 35,8% ima završenu srednju školu, Samo 19 ili 15,9% ispitanika imaju završen magisterij, doktorat ili su trenutno na specijalizaciji.

Tabela 4. Dužina radnog staža ispitanika

Dužina radnog staža	Broj ispitanika	
	Broj	%
Manje od 5 godina	12	10,0
Od 5 do 10 godina	25	20,8
Od 11 do 15 godina	43	35,8
Od 16 do 20 godina	25	20,8
Preko 20 godina	15	12,6
Ukupno	120	100,0

Grafik 4. Grafički prikaz dužine radnog staža ispitanika

Iz priloženog, možemo konstatovati da najveći broj radnika u javnom sektoru radi od 11 do 15 godina, i to 43 (35,8%). S druge strane, 25 (20,8%) ispitanika ima od 5 do 10 godina radnog staža. Isti je broj onih koji imaju od 16 do 20 godina radnog staža. 15 (12,6%) ispitanika u našem istraživanju je navelo kako imaju preko 20 godina radnog staža u javnom sektoru, dok samo 12 ispitanika ima manje od 5 godina radnog staža.

Tabela 5. Pozicija u javnom sektoru

Pozicija u javnom sektoru	Broj ispitanika	
	Broj	%
Nerukovodeća	98	81,7
Rukovodeća	22	18,3
Ukupno	120	100,0

Grafik 5. Grafički prikaz pozicije u javnom sektoru ispitanika

Većina jedinica uzorka (ispitanika) ima nerukovodeću poziciju u javnom sektoru (njih 98 ili 81,7%), dok 22 ispitanika ili 18,3% ima rukovodeću poziciju u javnom sektoru.

Tabela 6. Vrsta radnog odnosa ispitanika

Vrsta radnog odnosa	Broj ispitanika	
	Broj	%
Kao volonter/pripravnik (ugovor o djelu)	3	2,5
Na određeno vrijeme	97	80,8
Na neodređeno vrijeme	20	16,7
Ukupno	120	100,0

Grafik 6. Grafički prikaz vrste radnog odnosa ispitanika

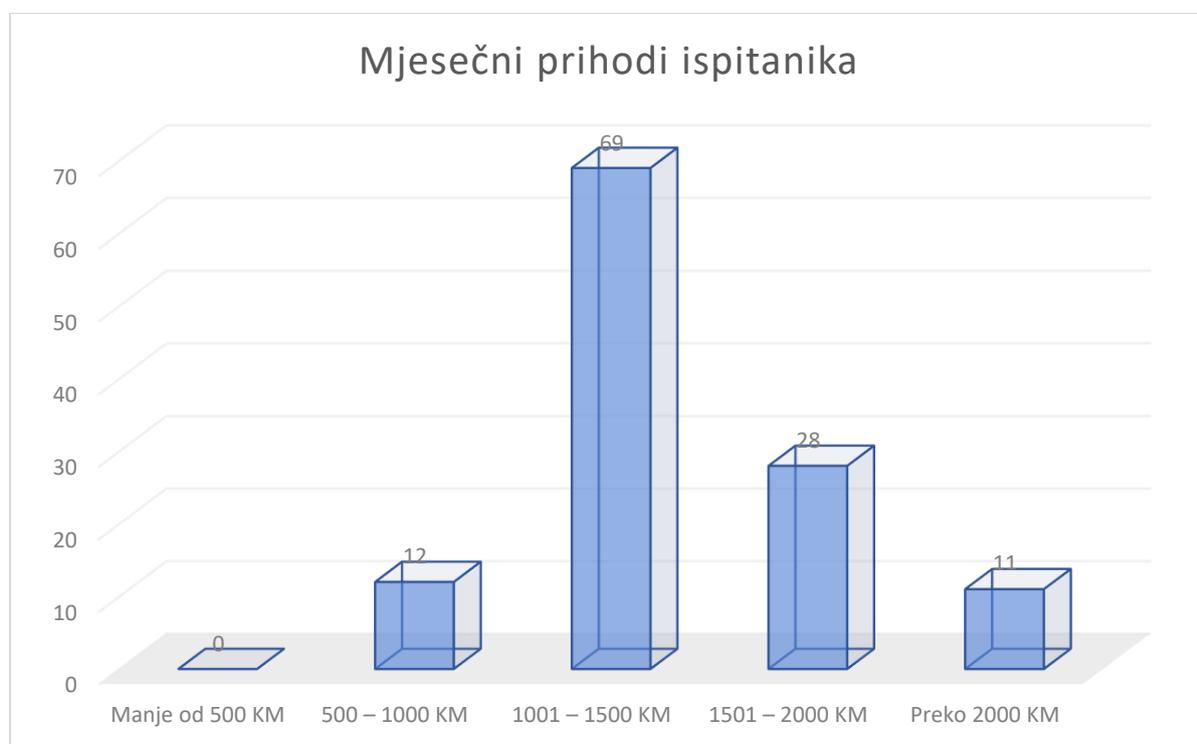

Većina jedinica uzorka (ispitanika) obavlja poslove u javnom sektoru na neodređeno vrijeme (97 ili 80,8%). 20 ispitanika ili 16,7% obavlja poslove u javnom sektoru na određenog vrijeme, dok samo 3 ispitanika ili 2,5% obavlja poslove kao volonter/pripravnik.

Tabela 7. Mjesečni prihodi ispitanika

Mjesečni prihodi	Broj ispitanika	
	Broj	%
Manje od 500 KM	0	0
500 – 1000 KM	12	10,0
1001 – 1500 KM	69	57,5
1501 – 2000 KM	28	23,3
Preko 2000 KM	11	9,2
Ukupno	120	100,0

Grafik 7. Grafički prikaz mjesečnih prihoda ispitanika

Većina jedinica uzorka (ispitanika) ima lične mjesečne prihode u iznosu od 1001 do 1500 KM (njih 69 ili 57,5%). Od 1501 do 2000 KM ima 28 (23,3%) ispitanika, dok od 500 do 1000 ima 12 (10,0%) ispitanika. U našem slučaju 11 (9,2%) ispitanika ima veće primanja od 2000 KM.

Tabela 8. Upoznatost s pojmom teritorijalne organizacije

Poznavanje pojma teritorijalne organizacije	Broj ispitanika	
	Broj	%
Ne znam	13	10,8
Čuo(la) sam, ali nisam siguran(a) o čemu se radi	25	20,8
Znam	82	68,4
Ukupno	120	100,0

Grafik 8. Grafički prikaz poznavanja pojma teritorijalne organizacije

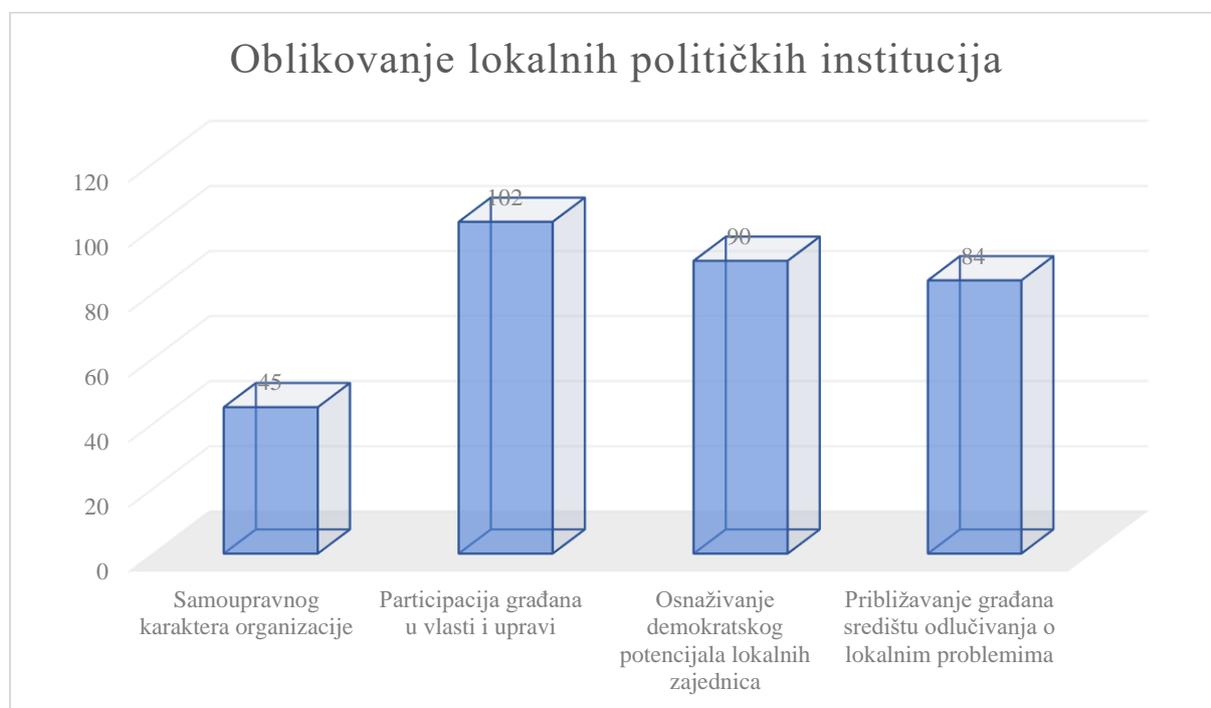

Ono što možemo istaći, jeste činjenica da je većina ispitanika upoznata sa pojmom teritorijalne organizacije. Tačnije, 82 (68,4%) ispitanika je navela kako zna šta ustvari znači teritorijalna organizacije. S druge strane, 25 (20,8%) ispitanika je navelo kako je čulo za pojam teritorijalne organizacije ali da nisu sigurni o čemu se radi, dok 13 (10,8%) ispitanika je navelo kako nisu upoznati sa prethodno navedenim pojmom.

Tabela 9. Oblikovanje lokalnih političkih institucija (mogućnost više odgovora)

Spol	Broj ispitanika	
	Broj	%
Samoupravnog karaktera organizacije	45	37,5
Participacija građana u vlasti i upravi	102	85,0
Osnaživanje demokratskog potencijala lokalnih zajednica	90	75,0
Približavanje građana središtu odlučivanja o lokalnim problemima	84	70,0

Grafik 9. Grafički prikaz oblikovanja lokalnih političkih institucija

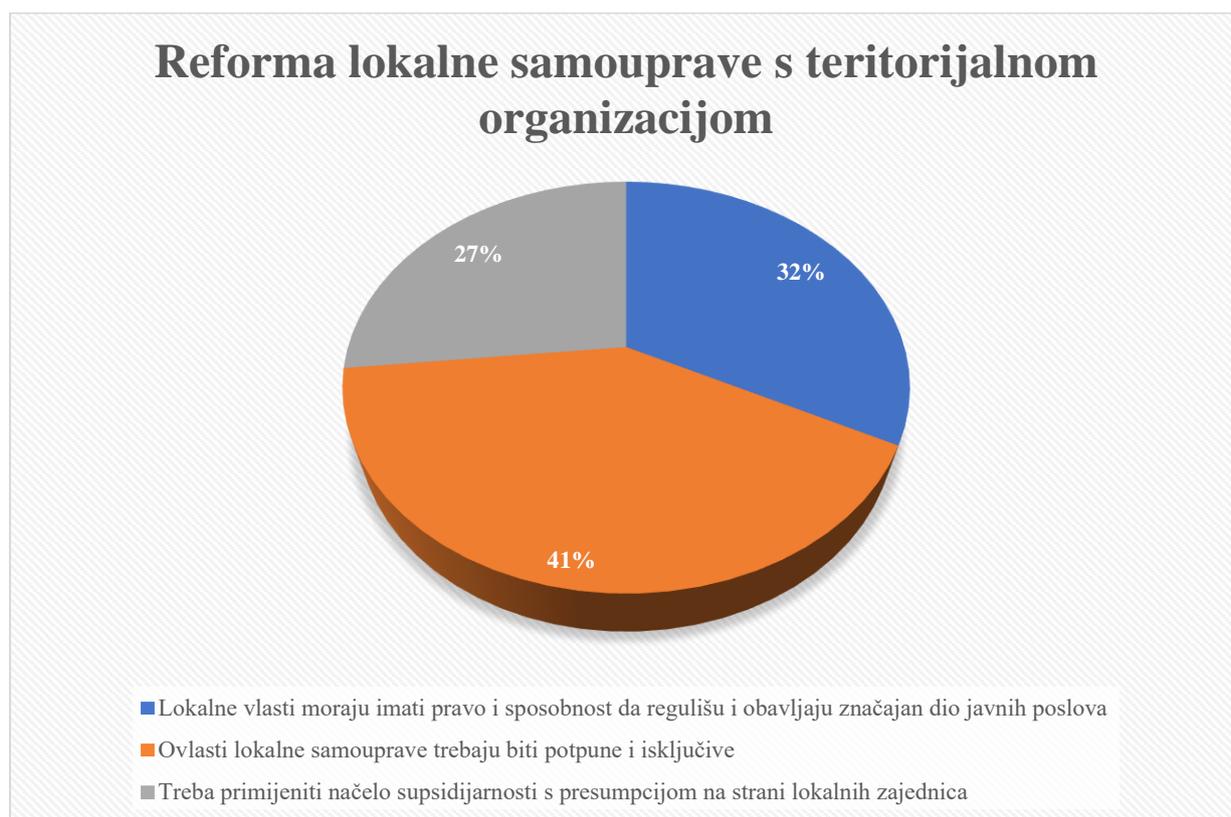

Iz priloženog, možemo konstatovati da većina ispitanika smatra kako oblikovanje lokalnih političkih institucija treba krenuti od same participacije građana u vlasti i upravi. Drugim riječima, 102 (85,0%) ispitanika smatra kako oblikovanje lokalnih političkih institucija treba provesti prvenstveno kroz neposredniju participaciju građana u vlasti i upravi. 90 (75,0%) ispitanika navodi kako oblikovanje lokalnih političkih institucija treba krenuti kroz samo osnaživanje demokratskog potencijala lokalnih zajednica, dok 84 (70,0%) smatra da je to u suštini približavanje građana središtu odlučivanja o lokalnim problemima. Samo 45 (37,5%) građana smatra kako oblikovanje lokalnih političkih institucija treba provesti kroz samoupravni karakter organizacije.

Tabela 10. Reforma lokalne samouprave s teritorijalnom organizacijom

Spol	Broj ispitanika	
	Broj	%
Lokalne vlasti moraju imati pravo i sposobnost da regulišu i obavljaju značajan dio javnih poslova	39	32,5
Ovlasti lokalne samouprave trebaju biti potpune i isključive	49	40,8
Treba primijeniti načelo supsidijarnosti s presumpcijom na strani lokalnih zajednica	32	26,7
Ukupno	120	100,0

Grafik 10. Grafički prikaz reforme lokalne samouprave s teritorijalnom organizacijom

Kako možemo i primijetiti iz prethodnog anketnog pitanja, većina ispitanika smatra kako samu reformu lokalne samouprave s teritorijalnom organizacijom treba započeti samim davanjem većih ovlasti lokalnim samoupravama a pritom da iste budu potpune i isključive. Tačnije, 49

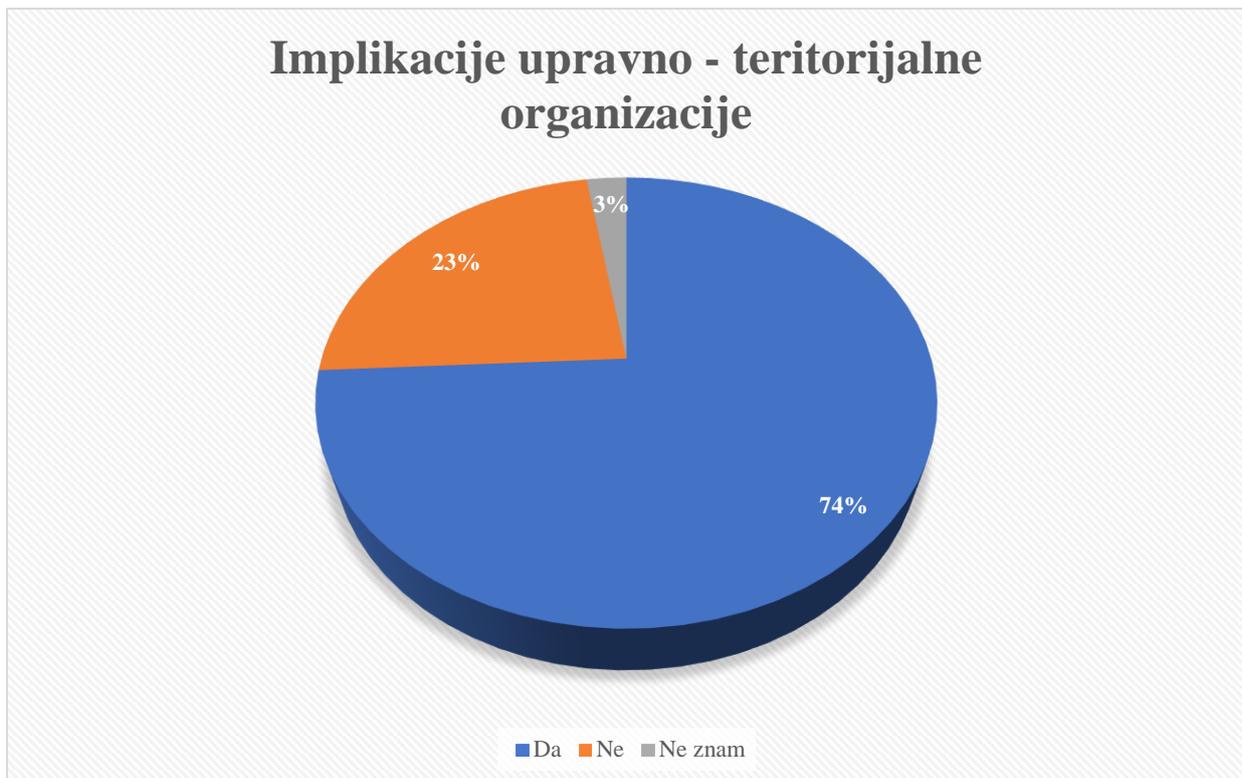
(40,8%) ispitanika smatra kako se trebaju dati veće ovlasti lokalnim samoupravama, a iste moraju biti potpune i isključive.

S druge strane, 39 (32,5%) ispitanika je navelo kako reformu lokalne samouprave s teritorijalnom organizacijom treba započeti sa ciljem da lokalne vlasti moraju imati pravo i sposobnost da regulišu i obavljaju značajan dio javnih poslova. I na samo kraju, 32 (26,7%) ispitanika navodi kako treba primijeniti načelo supsidijarnosti s presumpcijom na strani lokalnih zajednica.

Tabela 11. Upravno – teritorijalna organizacija implicira određivanje veličina lokalnih zajednica

Spol	Broj ispitanika	
	Broj	%
Da	89	74,2
Ne	28	23,3
Ne znam	3	2,5
Ukupno	120	100,0

Grafik 11. Grafičkih prikaz implikacije upravno – teritorijalne organizacije

Kako smo mogli i vidjeti u prethodnom anketnom pitanju, 89 (74,2%) ispitanika je potvrdilo da upravno – teritorijalna organizacija implicira određivanje same veličine lokalne zajednice, a koja opet uključuje sami broj stanovnika, i naravno površinu teritorije lokalne zajednice.

S druge strane, 28 (23,3%) ispitanika je navelo kako se ne slaže sa prethodno navedenom konstatacijom, dok je samo 3 (2,5%) ispitanika navelo kako nisu sigurni da li je tačna prethodna tvrdnja.

Tabela 12. Faktori (tvrdnje) političkih pretpostavki reforme teritorijalne organizacije lokalne samouprave

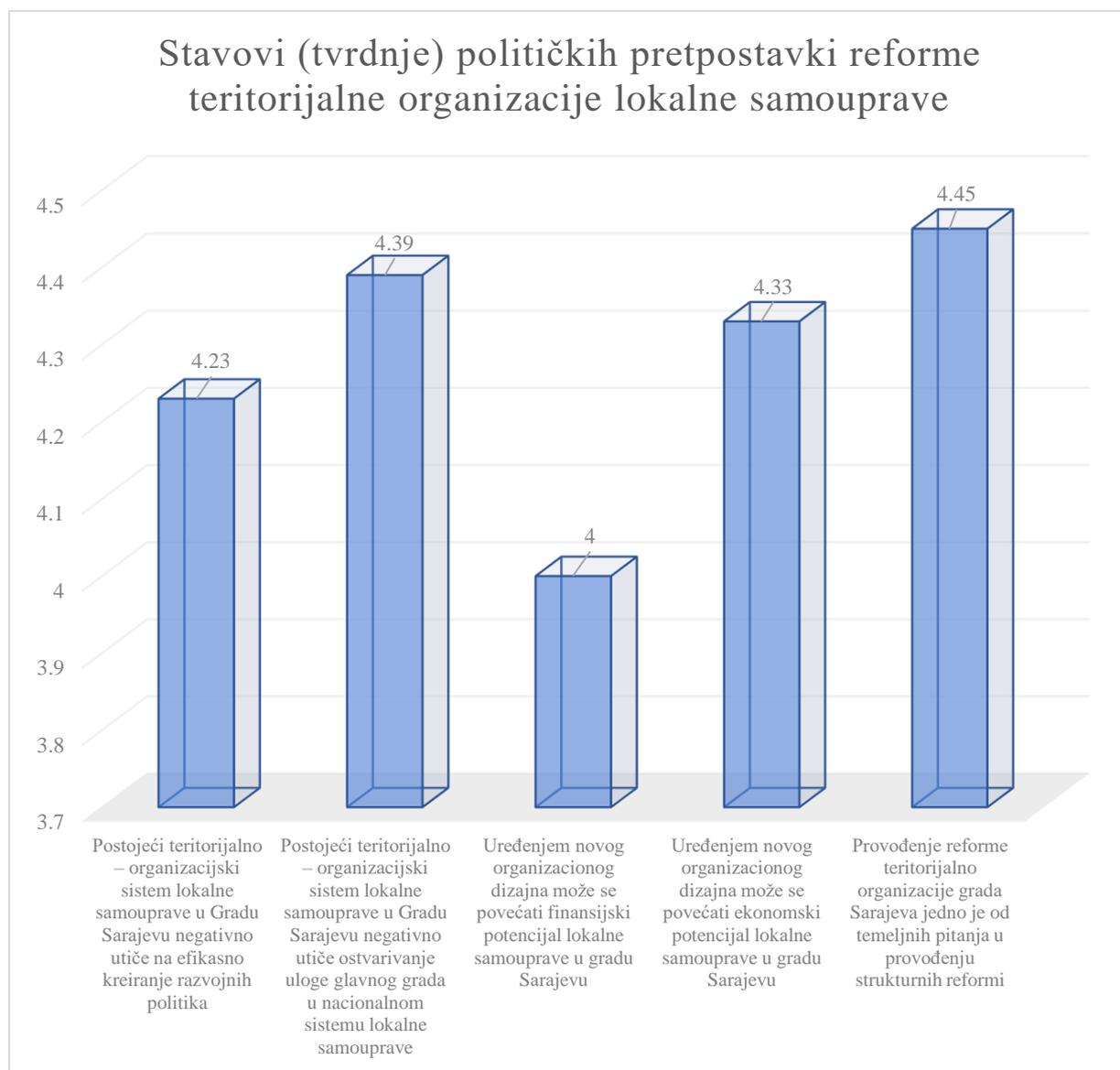
	Stavovi	(1) U potpunosti se ne slažem	(2) Ne slažem se	(3) Niti se slažem, niti ne slažem	(4) Slažem se	(5) U potpunosti se slažem
1.	Postojeći teritorijalno – organizacijski sistem lokalne samouprave u Gradu Sarajevu negativno utiče na efikasno kreiranje razvojnih politika		5	16	45	54
2.	Postojeći teritorijalno – organizacijski sistem lokalne samouprave u Gradu Sarajevu negativno utiče ostvarivanje uloge glavnog grada u nacionalnom sistemu lokalne samouprave	3	4	10	29	74
3.	Uređenjem novog organizacionog dizajna može se povećati finansijski potencijal lokalne samouprave u gradu Sarajevu	2	7	25	40	46
4.	Uređenjem novog organizacionog dizajna može se povećati ekonomski potencijal lokalne samouprave u gradu Sarajevu		4	10	49	57
5.	Provođenje reforme teritorijalno organizacije grada Sarajeva jedno je od temeljnih pitanja u provođenju strukturnih reformi	1	2	14	28	75
6.	Provođenje reforme političke organizacije grada Sarajeva jedno je od temeljnih pitanja u provođenju strukturnih reformi	4	8	12	52	44
7.	Reforma upravno-teritorijalne organizacije treba uzeti u obzir socijalne i ekonomske pretpostavke	1	5	14	39	61
8.	Kada govorimo o uspostavi ili organizaciji upravno-teritorijalne podjele, potrebno je krenuti od svrhe, funkcija i ciljeva teritorijalne		4	11	31	74

	organizacije koje želimo ostvariti njezinom uspostavom					
9.	Prilikom organizacije upravno - teritorijalne podjele, treba se zalagati za ciljeve koji lokalnu samoupravu vide kao značajnog aktera u ostvarenju sektorskih javnih politika		2	19	47	52
10.	Upravno-teritorijalne jedinice tvore lokalne političke zajednice u kojima postoji trajnost zajedničkih interesa	10	14	45	30	21

Tabela 13. Faktori (tvrdnje) političkih pretpostavki reforme teritorijalne organizacije lokalne samouprave

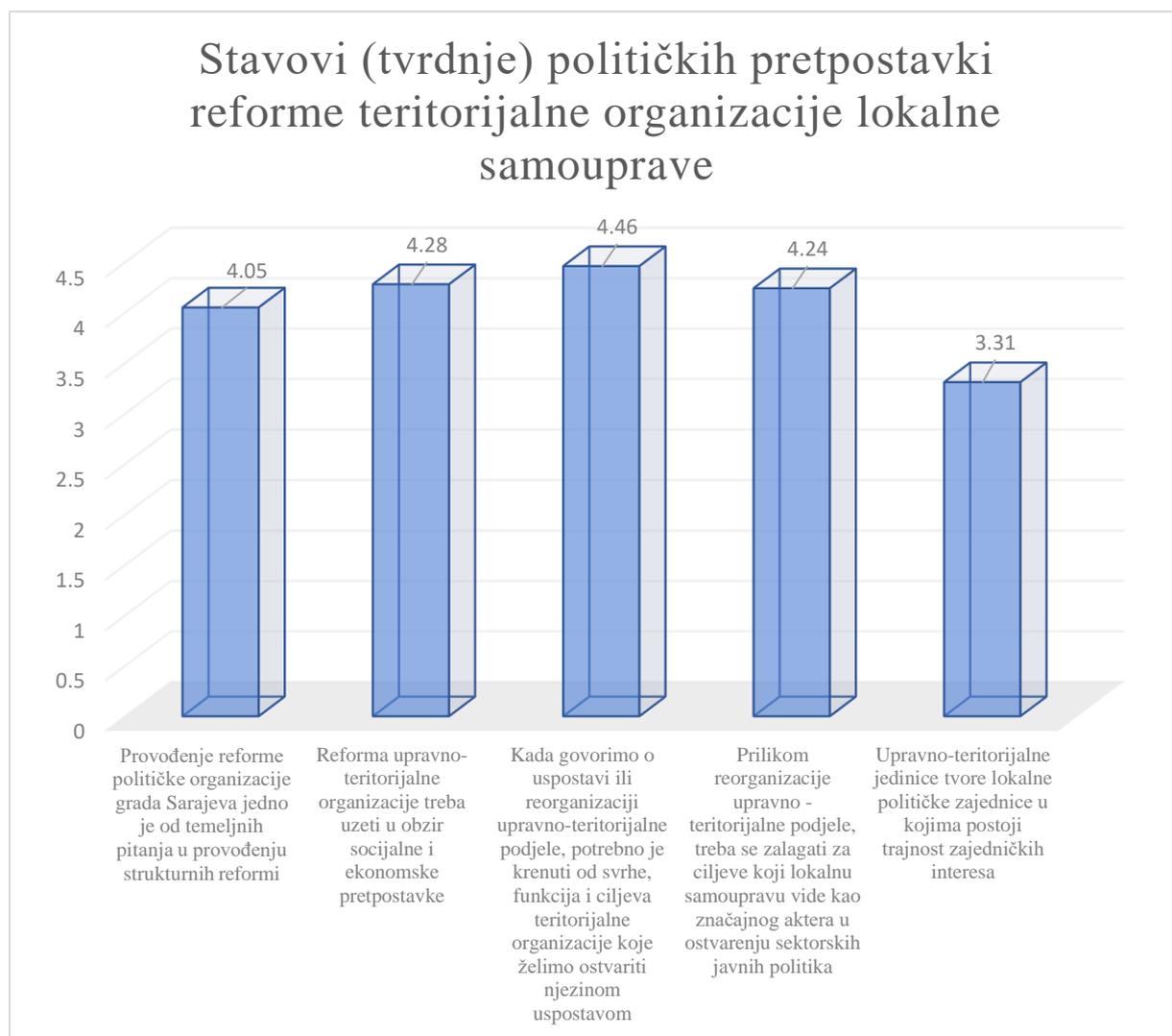
Spol		Vrijednosti	
		Prosječna ocjena	Standardna devijacija
1.	Postojeći teritorijalno – organizacijski sistem lokalne samouprave u Gradu Sarajevu negativno utiče na efikasno kreiranje razvojnih politika	4,23	0,834
2.	Postojeći teritorijalno – organizacijski sistem lokalne samouprave u Gradu Sarajevu negativno utiče ostvarivanje uloge glavnog grada u nacionalnom sistemu lokalne samouprave	4,39	0,951278
3.	Uređenjem novog organizacionog dizajna može se povećati finansijski potencijal lokalne samouprave u gradu Sarajevu	4,00	0,987386
4.	Uređenjem novog organizacionog dizajna može se povećati ekonomski potencijal lokalne samouprave u gradu Sarajevu	4,33	0,765534
5.	Provođenje reforme teritorijalno organizacije grada Sarajeva jedno je od temeljnih pitanja u provođenju strukturnih reformi	4,45	0,825126
6.	Provođenje reforme političke organizacije grada Sarajeva jedno je od temeljnih pitanja u provođenju strukturnih reformi	4,05	1,023474
7.	Reforma upravno-teritorijalne organizacije treba uzeti u obzir socijalne i ekonomske pretpostavke	4,28	0,886786
8.	Kada govorimo o uspostavi ili organizaciji upravno-teritorijalne podjele, potrebno je krenuti od svrhe, funkcija i ciljeva teritorijalne organizacije koje želimo ostvariti njezinom uspostavom	4,46	0,794731
9.	Prilikom organizacije upravno - teritorijalne podjele, treba se zalagati za ciljeve koji lokalnu samoupravu vide kao značajnog aktera u ostvarenju sektorskih javnih politika	4,24	0,774552
10.	Upravno-teritorijalne jedinice tvore lokalne političke zajednice u kojima postoji trajnost zajedničkih interesa	3,31	1,140054
UKUPNO		4,18	0,320166

Grafik 12. Grafički prikaz stavova (tvrđnji) političkih pretpostavki reforme teritorijalne organizacije lokalne samouprave (prvi dio)

Općenito, kada su u pitanju stavovi (tvrđnje) političkih pretpostavki reforme teritorijalne organizacije lokalne samouprave, možemo istaći da je bilo zadovoljstvo na dosta visokom nivou. Iz priloženog, možemo istaći da je najveću ocjenu dobila tvrdnja: „Provođenje reforme teritorijalno organizacije grada Sarajeva jedno je od temeljnih pitanja u provođenju strukturnih reformi“, i to 4,45. Najmanju stopu zadovoljstva (ali opet poprilično visoku) je dobila tvrdnja: „Uređenjem novog organizacionog dizajna može se povećati finansijski potencijal lokalne samouprave u gradu Sarajevu“ sa prosječnom ocjenom od 4.

Grafik 13. Grafički prikaz stavova (tvrđnji) političkih pretpostavki reforme teritorijalne organizacije lokalne samouprave (drugi dio)

Kada je u pitanju drugi dio upitnika stavova (tvrđnji) političkih pretpostavki reforme teritorijalne organizacije lokalne samouprave, možemo istaći da se najveći stepen slaganja istakao u tvrđnji: „Kada govorimo o uspostavi ili organizaciji upravno-teritorijalne podjele, potrebno je krenuti od svrhe, funkcija i ciljeva teritorijalne organizacije koje želimo ostvariti njezinom uspostavom“, sa prosječnom ocjenom od 4,46. S druge strane, najmanji stepen slaganja možemo izdvojiti kod tvrđnje: „Upravno-teritorijalne jedinice tvore lokalne političke zajednice u kojima postoji trajnost zajedničkih interesa“, sa prosječnom ocjenom od 3,31.

Analiza rezultata istraživanja s obzirom na hipotezu 1

Tabela 14. Negativan utjecaj postojećeg teritorijalno – organizacijski sistema lokalne samouprave u Gradu Sarajevu na efikasno kreiranje razvojnih politika i ostvarivanje uloge glavnog grada u nacionalnom sistemu lokalne samouprave

Nezavisni T test (N = 120)				
	Postojeći teritorijalno – organizacijski sistem lokalne samouprave u Gradu Sarajevu negativno utiče na efikasno kreiranje razvojnih politika		Postojeći teritorijalno – organizacijski sistem lokalne samouprave u Gradu Sarajevu negativno utiče ostvarivanje uloge glavnog grada u nacionalnom sistemu lokalne samouprave	
	Average	SD	Average	SD
Ukupan stepen zadovoljstva	4,23	0,834	4,39	0,951278
Repeated-measures ANOVA test (N = 120) = 0,000				

Dobijeni rezultati ukazuju da jedinica uzorka (ispitanici) imaju slaganje sa tvrdnjama (faktorima).

Kako bi se utvrdilo da li statistički značajna razlika kod postojećeg teritorijalno – organizacijskog sistema lokalne samouprave u Gradu Sarajevu, te negativnog utjecaja na efikasno kreiranje razvojnih politika, korišten Repeated – measures ANOVA test. Repeated-measures ANOVA test-a ($p = 0.000 < 0.005$) ukazuje da postoji statistički značajna razlika kod utvrđivanja hipoteze: „*Postojeći teritorijalno – organizacijski sistem lokalne samouprave u Gradu Sarajevu negativno utiče na efikasno kreiranje razvojnih politika i ostvarivanje uloge glavnog grada u nacionalnom sistemu lokalne samouprave*”, čime potvrđujemo generalnu hipotezu.

Analiza rezultata istraživanja s obzirom na hipotezu 2

Tabela 15. Povećanje finansijskog i ekonomskog potencijala lokalne samouprave u skladu sa boljih uređenjem novog organizacionog dizajna u gradu Sarajevu

Nezavisni T test (N = 120)				
	Uređenjem novog organizacionog dizajna može se povećati finansijski potencijal lokalne samouprave u gradu Sarajevu		Uređenjem novog organizacionog dizajna može se povećati ekonomski potencijal lokalne samouprave u gradu Sarajevu	
	Average	SD	Average	SD
Ukupan stepen zadovoljstva	4,00	0,987386	4,33	0,765534
Repeated-measures ANOVA test (N = 120) = 0,000				

Dobijeni rezultati ukazuju da jedinica uzorka (ispitanici) imaju slaganje sa tvrdnjama (faktorima).

Kako bi se utvrdilo da li statistički značajna razlika postoji kod uređenja novog organizacionog dizajna, te samog povećanja finansijskog i ekonomskog potencijalna lokalne samouprave, korišten je Repeated – measures ANOVA test. Repeated-measures ANOVA test-a ($p = 0.000 < 0.005$) ukazuje da postoji statistički značajna razlika kod utvrđivanja hipoteze: „*Uređenjem novog organizacionog dizajna može se povećati finansijski i ekonomski potencijal lokalne samouprave u gradu Sarajevu*”, čime potvrđujemo pomoćnu hipotezu.

Analiza rezultata istraživanja s obzirom na hipotezu 3

Tabela 16. Provođenje reforme teritorijalno – političke organizacije grada Sarajeva kao temeljnog pitanja u provođenju strukturnih reformi

Nezavisni T test (N = 120)				
	Provođenje reforme teritorijalno organizacije grada Sarajeva jedno je od temeljnih pitanja u provođenju strukturnih reformi		Provođenje reforme političke organizacije grada Sarajeva jedno je od temeljnih pitanja u provođenju strukturnih reformi	
	Average	SD	Average	SD
Ukupan stepen zadovoljstva	4,45	0,825126	4,05	1,023474
Repeated-measures ANOVA test (N = 120) = 0,000				

Dobijeni rezultati ukazuju da jedinica uzorka (ispitanici) imaju slaganje sa tvrdnjama (faktorima).

Kako bi se utvrdilo da li statistički značajna razlika postoji kod provođenja reforme teritorijalno – političke organizacije grada Sarajeva, korišten Repeated – measures ANOVA test. Repeated-measures ANOVA test-a ($p = 0.000 < 0.005$) ukazuje da postoji statistički značajna razlika kod utvrđivanja hipoteze: „*Provođenje reforme teritorijalno – političke organizacije grada Sarajeva jedno je od temeljnih pitanja u provođenju strukturnih reformi*”, čime potvrđujemo pomoćnu hipotezu.

5. ZAKLJUČAK

Teritorijalne reforme postale su glavno obilježje reforme javne uprave posljednjih decenija u kako u Evropi, tako i u svijetu. Nakon vala promjena koje su 1970-ih pogodile uglavnom zapadnoevropske zemlje, dalje su promjene pokrenute u srednjoj i istočnoj Evropi nakon pada nedemokratskih režima.

U prvim godinama dvadeset i prvog stoljeća, nakon finansijske i ekonomske krize koja je potresla prvenstveno, ali ne i isključivo zapadnoevropske države, pokrenut je još jedan val restrukturiranja. Obrazloženje za ove promjene uvelike varira: prvu epohu okarakterisala je potraga za modernizacijom, racionalizacijom i iznad svega „ekonomijom razmjera“.

Promjene uvedene u postsocijalističkim zemljama imale su za cilj vratiti visok stepen općinske autonomije po cijenu teritorijalne fragmentacije gdje su prethodni režimi težili centralizaciji i direktnoj komandi iz centra.

Sve ove promjene utjecale su na različite razine vlasti u većini evropskih država, od prve razine (općinska ili komunalna razina) preko srednje razine (pokrajina) do mezo (regije) razine, povremeno također uključujući organizaciju državnog tijela.

Promjene su uglavnom imale tendenciju smanjenja broja općinskih/lokalnih samouprava spajanjem ili pojačanom međuopćinskom saradnjom, što je često rezultovalo drastičnim smanjenjem broja jedinica lokalne samouprave (komuna) i povećanjem njihove geografske veličine i stanovništva.

Gledajući praksu evropskih zemalja nakon 1945. godine, sve reforme koje su dovele do promjene broja jedinica lokalne samouprave na prvoj razini (općinska razina) koje su se namjerno provodile kao nacionalne (državne) politike imale su karakter amalgamacijskih reformi. Sve reforme fragmentacije proizašle su iz spontanog pritiska lokalnih zajednica odozdo prema gore, ali ne i iz politika centralnih vlada.

Kao što smo već prethodno i naveli, bilo je pokušaja teritorijalne organizacije lokalne samouprave grada Sarajevo tokom 2017. godine, ali nisu se desile veće promjene. Bilo je raznih pitanja i studija na koji način lokalnu samoupravu grada Sarajevo dodatno unaprijediti, ali to do danas nije riješeno.

Cilj ovog magistarskog rada je bio predstaviti političke pretpostavke reforme teritorijalne organizacije lokalne samouprave grada Sarajeva.

Osnovna hipoteza: „Postojeći teritorijalno – organizacijski sistem lokalne samouprave u Gradu Sarajevu negativno utiče na efikasno kreiranje razvojnih politika i ostvarivanje uloge glavnog grada u nacionalnom sistemu lokalne samouprave“ ima negativni predznak, što znači da se pretpostavlja da postoji negativan utjecaj postojećeg teritorijalno-organizacijskog sistema lokalne samouprave u Sarajevu na efikasno kreiranje razvojnih politika i na ulogu glavnog grada u nacionalnom sistemu lokalne samouprave.

S obzirom da je hipoteza dokazana, to znači da postoji značajan negativni utjecaj postojećeg teritorijalno-organičkog sistema lokalne samouprave u Sarajevu na efikasno kreiranje razvojnih politika i na ulogu grada u nacionalnom sistemu lokalne samouprave. To bi moglo ukazivati na potrebu za reformama i promjenama u postojećem sistemu kako bi se poboljšala efikasnost i olakšalo donošenje odluka o razvojnim politikama koje su važne za grad i njegove stanovnike. Svakako je potrebno više istraživanja i analize kako bi se utvrdio stvarni utjecaj postojećeg teritorijalno-organizacijskog sistema lokalne samouprave u Sarajevu na efikasnost kreiranja razvojnih politika i na ulogu grada u nacionalnom sistemu lokalne samouprave. Ako se utvrdi da postoje značajni problemi, potrebno je poduzeti odgovarajuće reforme i promjene kako bi se poboljšala efikasnost i uspješnost lokalne samouprave u gradu Sarajevu.

Pomoćna hipoteza: „Uređenjem novog organizacionog dizajna može se povećati finansijski i ekonomski potencijal lokalne samouprave u gradu Sarajevu“ ima pozitivni predznak, što znači da se pretpostavlja da postoji pozitivan utjecaj uređenja novog organizacijskog dizajna na finansijski i ekonomski potencijal lokalne samouprave u gradu Sarajevu.

S obzirom da je i ova hipoteza dokazana, to bi značilo da se novi organizacijski dizajn može koristiti kao sredstvo za povećanje finansijskog i ekonomskog potencijala lokalne samouprave u gradu Sarajevu. Ukoliko se primijene odgovarajuće mjere i rješenja, novi organizacijski dizajn može poboljšati procese upravljanja lokalnom samoupravom, povećati efikasnost, smanjiti troškove i stvoriti nove prilike za razvoj i napredak. Implementacija novog organizacijskog dizajna u gradu Sarajevu mogla donijeti brojne benefite i poboljšati finansijski i ekonomski potencijal lokalne samouprave. Međutim, potrebno je pažljivo planiranje i implementacija novih organizacijskih rješenja kako bi se osigurala njihova uspješnost. Zbog toga, provođenje novog organizacijskog dizajna treba biti praćeno

kontinuiranim nadzorom i procjenom kako bi se osiguralo da se postižu ciljevi i unapređuje rad lokalne samouprave u gradu Sarajevu.

Pomoćna „Provođenje reforme teritorijalno – političke organizacije grada Sarajeva jedno je od temeljnih pitanja u provođenju strukturnih reformi“ pretpostavlja da će provedba takve reforme biti od ključnog značaja za uspješnu implementaciju strukturnih reformi u gradu Sarajevu.

S obzirom da je hipoteza dokazana, to bi značilo da bi reforma teritorijalno-političke organizacije grada Sarajeva trebala biti uključena u bilo koju strukturnu reformu koja se provodi u gradu. Ovakva reforma može uključivati promjene u strukturi gradskih vlasti, preuređenje političkih distrikta ili druge oblike promjena u organizaciji lokalne samouprave. Cilj ove reforme trebao bi biti da se osigura bolje upravljanje gradom i njegovim resursima, kao i da se osigura veća efikasnost u provođenju politika i programa. Reforma teritorijalno-političke organizacije grada Sarajeva ključni element u provođenju strukturnih reformi u gradu. Ova reforma može biti izazovna, ali ako se provede uspješno, mogla bi dovesti do poboljšanja upravljanja gradom i stvaranja okruženja koje podržava rast i razvoj. Međutim, potrebno je provesti sveobuhvatnu analizu i procjenu prije nego što se krene u reformu, kako bi se osiguralo da se postižu željeni ciljevi i kako bi se izbjegle negativne posljedice koje mogu proizaći iz takvih promjena.

6. LITERATURA

Knjige i članci:

- 1) Alić, Hanka 2004, Lokalna samouprava u Bosni i Hercegovini., Univerzitet u Sarajevu, Sarajevo.
- 2) Byrne, Tony 2000, Local government in Britain (7th edition), Penguin Books, London.
- 3) Coulson, Andrew, Campbell, Adrian 2007, Local Government in Central and Eastern Europe, Routledge, Birmingham.
- 4) Dedić, Sead 1998, Lokalna samouprava u Federaciji BiH, Univerziteta u Sarajevu, Studentska štampa, Sarajevo.
- 5) Dmičić, Mile 2007, Lokalna samouprava u ustavnim promjenama u Bosni i Hercegovini, Srpska pravna misao, Banja Luka.
- 6) Donia, Robert 2006, Sarajevo: A Biography, University of Michigan Press, Michigan.
- 7) Evropska povelja o lokalnoj samoupravi 2007, Forum građana, Tuzla.
- 8) FICE (International Federation of Educative Communities) Congress 2006, Sarajevo – History: Congress in Sarajevo.
- 9) Dorđević, Jovan 1957, Osnovni tipovi lokalne samouprave, Nova administracija, Beograd.
- 10) John, Peter 2001, Local Governance in Western Europe, Sage, London.
- 11) Jovicic, Miodrag 1984, Big constitutional systems - elements for a comparative constitutional law, Modern administration, Belgrade.
- 12) Kuhlmann, Sabine, Wollmann, Hellmut 2019, Introduction to Comparative Public Administration, Edward Elgar Publishing, Cheltenham and Northampton.
- 13) Malcolm, Noel 1960, Historija naroda Jugoslavije II, Erasmus Gilda, Zagreb.
- 14) Marcou, Gerard, Verbelyi, Imre 1993, New Trends in Local Government in Western and Eastern Europe, Institut International des Sciences Administratives, Brussels.
- 15) Miličević, Neđo 2001, Lokalna i regionalna samouprava u BiH, Centar za promociju civilnog društva, Sarajevo.
- 16) Milidragović, Duško 1990, Saradnja i udruživanje opština, Službeni list SRBiH, Sarajevo.
- 17) Osmanković, Jasmina 2009, Statistička regionalizacija BiH, Ekonomski institut Sarajevo, Sarajevo.

- 18) Pejanović, Mirko 2010, Lokalna i regionalna samouprava u Bosni i Hercegovini, TKD Šahinpašić, Sarajevo.
- 19) Pejanović, Mirko 2022, Političko – pravni i zakonski položaj grada Sarajeva u sistemu lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini: mogućnosti reforme nadležnosti i teritorijalne organizacije, Centar za istraživanje razvoja lokalne i regionalne samouprave, Sarajevo.
- 20) Pejanović, Mirko, Sadiković, Elmir 2022, Participacija građana/građanki u odlučivanju o javnim poslovima u jedinicama lokalne samouprave u Bosni i Hercegovini, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo.
- 21) Ridley, Nicholas 1988, The Local Right: Enabling going Providing, Centre for Policy Studies, London.
- 22) Rondinelli, Dennis 1987, Development Administration and US foreign aid policy., Boulder, London.
- 23) Sachs, Stephen 2008, Sarajevo: A Crossroads in History, Wayback Machine.
- 24) Werner, Jan 2006, Local Government Organization and Finance, DC: World Bank, Washington.
- 25) Wollmann, Hellmut, Geert, Bouckaert 2006, State Organisation in France and Germany between territoriality and Functionality, Verlag fur Sozialwissenschaften, Wiesbaden.

Internet izvori:

- 1) Pejanović, Mirko, Domazet, Anto, Osmanković, Jasmina, Sadiković, Elmir 2020, Sarajevo grad i regija u vremenu i prostoru – studija, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine, Sarajevo. Dostupno na:
<https://publications.anubih.ba/bitstream/handle/123456789/644/SGR-II%20izdanje%202020.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, preuzeto, 02.11.2022.
- 2) https://mgimo.ru/upload/iblock/e67/MPECCOL_Local%20Government.pdf, preuzeto, 10.10.2022.
- 3) <https://www.history.com/this-day-in-history/archduke-ferdinand-assassinated>, preuzeto, 19.10.2022.
- 4) <https://www.ifimes.org/ba/istrazivanja/drustveno-istorijski-razvoj-lokalne-samouprave-u-bosni-i-hercegovini-u-xx-stoljecu/3838>, preuzeto, 23.10.2022.

- 5) <http://scindeks-clanci.ceon.rs/data/pdf/0350-137x/2016/0350-137x1604141b.pdf>,
preuzeto, 29.10.2022.
- 6) <https://rm.coe.int/european-charter-for-local-self-government-english-version-pdf-a6-59-p/16807198a3>, preuzeto, 09.10.2022.
- 7) <https://af.unsa.ba/publikacije/ZuljicCengicCakaric-SARAJEVOMETROPOLA.pdf>,
preuzeto, 05.12.2022.
- 8) <https://gradskovijece.sarajevo.ba/wp-content/uploads/2022/06/Tacka-3.-Strategija-razvoja-Grada-Sarajeva-2021.-2027.-1.pdf>, preuzeto, 07.03.2023.

POPIS TABELA

- Tabela 1.** Spolna struktura ispitanika
- Tabela 2.** Starosna struktura ispitanika
- Tabela 3.** Stepen obrazovanja ispitanika
- Tabela 4.** Dužina radnog staža ispitanika
- Tabela 5.** Pozicija u javnom sektoru
- Tabela 6.** Vrsta radnog odnosa ispitanika
- Tabela 7.** Mjesečni prihodi ispitanika
- Tabela 8.** Upoznatost s pojmom teritorijalne organizacije
- Tabela 9.** Oblikovanje lokalnih političkih institucija (mogućnost više odgovora)
- Tabela 10.** Reforma lokalne samouprave s teritorijalnom organizacijom
- Tabela 11.** Upravno – teritorijalna organizacija implicira određivanje veličina lokalnih zajednica
- Tabela 12.** Faktori (tvrdnje) političkih pretpostavki reforme teritorijalne organizacije lokalne samouprave
- Tabela 13.** Faktori (tvrdnje) političkih pretpostavki reforme teritorijalne organizacije lokalne samouprave
- Tabela 14.** Negativan utjecaj postojećeg teritorijalno – organizacijski sistema lokalne samouprave u Gradu Sarajevu na efikasno kreiranje razvojnih politika i ostvarivanje uloge glavnog grada u nacionalnom sistemu lokalne samouprave
- Tabela 15.** Povećanje finansijskog i ekonomskog potencijala lokalne samouprave u skladu sa boljim uređenjem novog organizacionog dizajna u gradu Sarajevu
- Tabela 16.** Provođenje reforme teritorijalno – političke organizacije grada Sarajevo kao temeljnog pitanja u provođenju strukturnih reformi

POPIS GRAFIKONA

- Grafikon 1.** Grafički prikaz spolne strukture ispitanika
- Grafikon 2.** Grafički prikaz starosne strukture ispitanika
- Grafikon 3.** Grafički prikaz stepena obrazovanja ispitanika
- Grafikon 4.** Grafički prikaz dužine radnog staža ispitanika
- Grafikon 5.** Grafički prikaz pozicije u javnom sektoru
- Grafikon 6.** Grafički prikaz vrste radnog odnosa ispitanika
- Grafikon 7.** Grafički prikaz mjesečnih prihoda ispitanika
- Grafikon 8.** Grafički prikaz poznavanja pojma teritorijalne organizacije
- Grafikon 9.** Grafički prikaz oblikovanja lokalnih političkih institucija
- Grafikon 10.** Grafički prikaz reforme lokalne samouprave s teritorijalnom organizacijom
- Grafikon 11.** Grafičkih prikaz implikacije upravno – teritorijalne organizacije
- Grafikon 12.** Grafički prikaz stavova (tvrdnji) političkih pretpostavki reforme teritorijalne organizacije lokalne samouprave (prvi dio)
- Grafikon 13.** Grafički prikaz stavova (tvrdnji) političkih pretpostavki reforme teritorijalne organizacije lokalne samouprave (drugi dio)

PRILOG – ANKETNI UPITNIK

Političke pretpostavke reforme teritorijalne organizacije lokalne samouprave

Anketiranje ispitanika je obavljeno direktno (lično) uz naglasak da je upitnik anonimn, te da će se prikupljeni podaci isključivo koristiti za potrebe predmetnog rada.

Ispunite sljedeći upitnik stavljanjem „x“ pod odgovor koji je najprikladniji za situaciju u kompaniji koju zastupate. Istraživanje omogućava odgovore koji najbolje odgovaraju znanju sudionika.

I. DEMOGRAFSKA STRUKTURA

1. Spol

- a) Muški
- b) Ženski

2. Starosna struktura

- a) Od 20 do 30 godina
- b) Od 31 do 40 godina
- c) Od 41 do 50 godina
- d) Preko 50 godina

3. Step en obrazovanja

- a) Srednja škola
- b) Viša i visoka škola (fakultet)
- c) Magisterij, doktorat ili specijalizacija

4. Dužina radnog staža

- a) Manje od 5 godina
- b) Od 5 do 10 godina
- c) Od 11 do 15 godina
- d) Od 16 do 20 godina
- e) Preko 20 godina

5. Pozicija u javnom sektoru

- a) Nerukovodeća
- b) Rukovodeća

6. Vrsta radnog odnosa

- a) Kao volonter/pripravnik (ugovor o djelu)
- b) Na određeno vrijeme
- c) Na neodređeno vrijeme

7. Prosječni mjesečni prihodi

- a) Manje od 500 KM
- b) 500 – 1000 KM
- c) 1001 – 1500 KM
- d) 1501 – 2000 KM
- e) Preko 2000 KM

8. Upoznatost s pojmom teritorijalne organizacije

- a) Ne znam
- b) Čuo(la) sam, ali nisam siguran(a) o čemu se radi
- c) Znam

9. Oblikovanje lokalnih političkih institucija (mogućnost više odgovora)

- a) Samoupravnog karaktera organizacije
- b) Participacija građana u vlasti i upravi
- c) Osnaživanje demokratskog potencijala lokalnih zajednica
- d) Približavanje građana središtu odlučivanja o lokalnim problemima

10. Reforma lokalne samouprave s teritorijalnom organizacijom

- a) Lokalne vlasti moraju imati pravo i sposobnost da regulišu i obavljaju značajan dio javnih poslova
- b) Ovlasti lokalne samouprave trebaju biti potpune i isključive
- c) Treba primijeniti načelo supsidijarnosti s presumpcijom na strani lokalnih zajednica

11. Upravno – teritorijalna organizacija implicira određivanje veličina lokalnih zajednica

- a) Da
- b) Ne
- c) Ne znam

I. ISPITIVANJE STAVOVA O POLITIČKIH PRETPOSTAVKAMA REFORME TERITORIJALNE ORGANIZACIJE LOKALNE SAMOUPRAVE

	Stavovi	(1) U potpunosti se ne slažem	(2) Ne slažem se	(3) Niti se slažem, niti ne slažem	(4) Slažem se	(5) U potpunosti se slažem
1.	Postojeći teritorijalno – organizacijski sistem lokalne samouprave u Gradu Sarajevu negativno utiče na efikasno kreiranje razvojnih politika					
2.	Postojeći teritorijalno – organizacijski sistem lokalne samouprave u Gradu Sarajevu negativno utiče ostvarivanje uloge glavnog grada u nacionalnom sistemu lokalne samouprave					
3.	Uređenjem novog organizacionog dizajna može se povećati finansijski potencijal lokalne samouprave u gradu Sarajevu					
4.	Uređenjem novog organizacionog dizajna može se povećati ekonomski potencijal lokalne samouprave u gradu Sarajevu					
5.	Provođenje reforme teritorijalno organizacije grada Sarajeva jedno je od temeljnih pitanja u					

	provođenju strukturnih reformi					
6.	Provođenje reforme političke organizacije grada Sarajeva jedno je od temeljnih pitanja u provođenju strukturnih reformi					
7.	Reforma upravno-teritorijalne organizacije treba uzeti u obzir socijalne i ekonomske pretpostavke					
8.	Kada govorimo o uspostavi ili organizaciji upravno-teritorijalne podjele, potrebno je krenuti od svrhe, funkcija i ciljeva teritorijalne organizacije koje želimo ostvariti njezinom uspostavom					
9.	Prilikom organizacije upravno - teritorijalne podjele, treba se zalagati za ciljeve koji lokalnu samoupravu vide kao značajnog aktera u ostvarenju sektorskih javnih politika					
10.	Upravno-teritorijalne jedinice tvore lokalne političke zajednice u kojima postoji trajnost zajedničkih interesa					